

Analýza rezerv a opravných položek ve spořitelním družstvu

Hana Machalíková

Bakalářská práce
2023/2024

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav financí a účetnictví

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Hana Machalíková
Osobní číslo: M21747
Studijní program: B0411P050002 Účetnictví a daně
Forma studia: Kombinovaná
Téma práce: Analýza rezerv a opravných položek ve spořitelním družstvu

Zásady pro vypracování

Úvod

Definujte cíle práce a použité metody zpracování práce.

I. Teoretická část

- Zpracujte literární rešerši z oblasti účtování a zdaňování rezerv a opravných položek ve spořitelním družstvu.

II. Praktická část

- Představte vybraný podnik.
- Analýzujte rezervy a opravné položky a definujte problémové oblasti.
- Na základě analýzy navrhněte vhodnou alternativu účetního postupu a výkaznictví rezerv a opravných položek ve spořitelním družstvu a návrh účetně a daňově hodnotte.

Závěr

Rozsah bakalářské práce: **cca 40 stran**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- DICK, Wolfgang a MISSIONIER PIERA, Frank. *Financial Reporting under IFRS*. Chichester: Willey, 2010, ISBN 978-0-470-68831-1.
- DVOŘÁKOVÁ, Dana. *Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IFRS. 6. aktualizované a doplněné vydání*. Brno: BizBooks, 2022. ISBN 978-80-265-1085-7.
- JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 9788087284261.
- LOUŠA, František. *Vnitropodnikové směrnice v účetnictví. 7., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0797-1.
- ŠTEKER, Karel a OTRUSINOVÁ, Milana. *Jak číst účetní výkazy: Základy českého účetnictví a výkaznictví. 3., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3184-6.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Bohumila Svitáková, Ph.D.**
Ústav financí a účetnictví

Datum zadání bakalářské práce: **5. února 2024**
Termín odevzdání bakalářské práce: **17. května 2024**

L.S.

prof. Ing. David Tuček, Ph.D.
děkan

Ing. Milana Otrusínová, Ph.D.
garant studijního programu

Ve Zlíně dne 5. února 2024

**PROHLÁŠENÍ AUTORA
BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE**

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk bakalářské práce bude uložen na elektronickém nosiči v příruční knihovně Fakulty managementu a ekonomiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně;
- byla jsem seznámena s tím, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – bakalářskou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připoštlí-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem bakalářské práce jakýkoliv softwarový produkt, považuji se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

1. že jsem na bakalářské práci pracovala samostatně a použitou literaturu jsem citovala. V případě publikace výsledků budu uvedena jako spoluautor.
2. že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Ve Zlíně, 7.5.2024

Jméno a příjmení: Hana Machalíková

.....
podpis diplomanta

ABSTRAKT

Tématem této práce je analýza rezerv a opravných položek ve spořitelním družstvu. Zpracovaná literární rešerše z oblasti účtování a zdaňování rezerv a opravných položek ve spořitelním družstvu, poskytuje základ pro provedení analýzy kvantitativní metodou a taktéž pro plánovité ověření hypotézy rozdílného přístupu ke zdanění rezerv a opravných položek, jako nástrojů dočasné úpravy skutečné hodnoty majetku, v případě spořitelních družstev i bank.

Klíčová slova: spořitelní družstvo, opravná položka, banka

ABSTRACT

The topic of this paper is the analysis of reserves and provisions in a saving bank (credit cooperative). The literature search in the area of accounting and taxation of provisions in a credit cooperative provides the basis for applying of analyse by a quantitative method and as well as for a planned test of the hypothesis of a different approach to taxation of provisions, as instruments of temporary adjustment of the real value of assets, in both credit cooperatives and banks.

Keywords: credit cooperative, provision, bank

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Bohumile Svitákové PhDr. za cenné připomínky a odborné rady, které přispěly k sepsání této práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 SPOŘITELNÍ A ÚVĚRNÍ DRUŽSTVA	12
2 ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA	14
2.1 ZÁKON O ÚČETNICTVÍ	14
2.2 PROVÁDĚCÍ VYHLÁŠKA	15
2.3 ZÁKON O REZERVÁCH	15
2.3.1 Bankovní rezervy a opravné položky.....	17
2.4 ZÁKON O DANI Z PŘÍJMŮ.....	20
2.5 MEZINÁRODNÍ STANDARDY	21
2.5.1 Model IFRS 9 a interakce s Basel III	22
2.6 REZERVY	23
2.6.1 Členění rezerv a jejich tvorba	23
2.7 OPRAVNÉ POLOŽKY.....	24
2.7.1 Členění opravných položek a jejich tvorba.....	24
II II.PRAKTICKÁ ČÁST	26
3 PŘEDSTAVENÍ VYBRANÉHO PODNIKU	27
3.1 ZÁKLADNÍ INFORMACE.....	27
3.2 FINANČNÍ ANALÝZA	28
4 CHARAKTERISTIKA PLATNÝCH ÚČETNÍCH POSTUPŮ	33
4.1 OBECNÉ ÚČETNÍ POSTUPY	33
4.2 SPECIFICKÉ ÚČETNÍ POSTUPY	34
4.3 POSOUZENÍ ÚČETNÍHO PROGRAMU	35
4.3.1 OZNAČENÍ POHLEDÁVEK V INFORMAČNÍM SYSTÉMU ARBES OBS	35
5 KATEGORIZACE POHLEDÁVEK, TVORBA OPRAVNÝCH POLOŽEK	37
5.1 SYSTÉM ZOHLEDNĚNÍ ZAJIŠTĚNÍ PRO TVORBU OPRAVNÝCH POLOŽEK	37
5.2 ZPŮSOB EVIDENCE KATEGORIZACE POHLEDÁVEK	38
5.3 SLEDOVANÍ OČEKÁVANÝCH ÚVĚROVÝCH ZTRÁT A KOEFICIENTY PRO STANOVENÍ ZTRÁTY ZNEHODNOCENÍ.....	38
5.4 OČEKÁVANÉ ÚVĚROVÉ ZTRÁTY A TVORBA OPRAVNÝCH POLOŽEK.....	40
6 ANALÝZA REZERV	42
6.1 ČLENĚNÍ REZERV.....	42

6.2	STANOVENÍ KOEFICIENTŮ PRAVDĚPODOBNOTI SELHÁNÍ PRO BANKOVNÍ ZÁRUKY V JEDNOTLIVÝCH FÁZÍCH	42
7	ZHODNOCENÍ KOMPLIKOVANÝCH ÚČETNÍCH OBLASTÍ A NÁVRH VHODNÉ METODY.....	43
	ZÁVĚR	47
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	48
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	52
	SEZNAM OBRÁZKŮ	53
	SEZNAM TABULEK.....	54
	SEZNAM PŘÍLOH.....	55
	DEFINICE POJMŮ.....	56
	PŘÍLOHA Č. P I.....	58

ÚVOD

Základní účetní zásadou je, že účetnictví by mělo podávat věrné a poctivé zobrazení majetku a závazků účetní jednotky a její finanční situaci. Majetkovou hodnotou účetní jednotky zachycenou v účetnictví a uvedenou v účetní závěrce jsou i pohledávky. Přitom platí, že do doby úplného splacení pohledávky existuje riziko, že nebude uhrazena řádně a včas. Tyto okolnosti zcela jistě zapříčiňují pokles reálné hodnoty předmětné pohledávky. Proto by vykazování pohledávky v její prvotní, obvykle jmenovité, hodnotě bylo v rozporu s výše uvedeným obecným principem o nezkráceném obrazu účetnictví. Prostředkem pro vykazování přechodného snížení hodnoty majetku v účetnictví účetní jednotky jsou rezervy a opravné položky, přičemž v případě firmy podnikající v oblasti finančních služeb a bankovníctví, se v zásadě jedná o rezervy na poskytnuté bankovní záruky a opravné položky k pohledávkám z nepromlčených úvěrů. Tyto mají v bankovním sektoru klíčový význam, protože jsou považovány za ochranu proti očekávaným úvěrovým ztrátám a ovlivňují ziskovost, což má vliv na kapitálovou vybavenost a úvěrovou kapacitu bank. Mezinárodní účetní standard, který se u bank a spořitelních a úvěrních družstev v oblasti opravných položek uplatňuje, se označuje jako IFRS 9 - *Finanční instrumenty* a je zde předkládán v kontextu zásady věrného a poctivého zobrazení účetnictví. Jednotný přístup v oblasti dodržování přísné kapitálové disciplíny shodný pro banky i spořitelní a úvěrní družstva, který má vliv na **tvorbu účetních rezerv a opravných položek** však **neplatí v případě tvorby zákonných rezerv a opravných položek**, kdy příslušná zákonná norma vymezuje rozdílný přístup k sestavení výpočtu základny jejich celkové výše v závislosti na tom, zda se jedná o banku nebo spořitelní a úvěrní družstvo.

CÍLE A METODY ZPRACOVÁNÍ PRÁCE

Hlavním cílem této bakalářské práce je definování problémových oblastí u rezerv a opravných položek ve finanční instituci, s následným zhodnocením daňové uznatelnosti. Dílčím cílem je analýza rezerv a opravných položek ve spořitelním družstvu. Práce obsahuje teoretickou a praktickou část.

Teoretická část je založena na metodě analýzy, v tomto případě postupném logickém studiu zákonů a současně syntézy, kdy jsou jednotlivé zákony kombinovány do jednoho celku se záměrem realizovat výzkumný cíl. Studie uceleně nahlíží na daňové zákony, vyhlášky a účetní standardy, upravující problematiku finančních nástrojů v oblasti tvorby rezerv a opravných položek, v průběhu hospodářského cyklu, jako techniky přechodné úpravy skutečné hodnoty majetku, která je v tržním vyjádření (fair value) pod úrovní hodnoty uvedené v účetnictví (book value), v důsledku zachycení externích a interních vlivů zjištěných při inventarizaci.

Praktická část poskytuje horizontální a vertikální finanční analýzu účetních výkazů, které podávají informace o hospodářské situaci podniku jako celku. Opravné položky a rezervy rozebírá kvantitativní analýza, provedená z konsolidovaných dat podniku, se záměrem testovat (ne)rovnocenný přístup zákonodárce k daňové uznatelnosti rezerv a opravných položek u bank a u spořitelních a úvěrních družstvech. Analýzu bylo možno provést na základě porozumění metodice výpočtu pravděpodobnosti selhání expozice, která se počítá jako součin: účetní hodnoty, koeficientu výsledné pravděpodobnosti selhání a rozdílu (1-míra zajištění). Koeficient výsledné pravděpodobnosti selhání je propočítáván na roční bázi a vychází z historických dat (2009-2022) několika parametrů: výše úvěru, doba splatnosti, výše zajištění, oblast podnikání.

Závěr práce interpretuje zjištěný výsledek, který potvrzuje, že výkaznictví opravných položek k nepromlčeným pohledávkám z úvěrů a rezerv k bankovním zárukám podle shora uvedeného zákona, spořitelní družstva vykazují méně opravných položek a rezerv než banky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SPOŘITELNÍ A ÚVĚRNÍ DRUŽSTVA

K posouzení charakteru spořitelních a úvěrních družstev je vhodné poskytnout stručný výklad definice této formy právnické osoby a klíčové legislativy, podle které je činnost spořitelních a úvěrních družstev prováděna. „*Vztahy související se vznikem, podnikáním a zánikem spořitelních a úvěrních družstev*“ (dále též jen „*spořitelní družstvo*“, „*družstvo*“, „*účetní jednotka*“, „*povinná osoba*“), a dále „*dohled*“ nad spořitelním družstvem, „*který vykonává Česká národní banka, a pojištění vkladů z vkladů*“, upravuje zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech (dále též jen „*zákon o spořitelních družstvech*“) (ČESKO, 1995). Výkon činnosti spořitelních družstev je řízen vyhláškou č. 163/2014 Sb., o výkonu činnosti bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníku s cennými papíry (dále též jen „*vyhláška 163/2014*“) upravující požadavky na způsob a strukturu řídicího a kontrolního systému včetně pravidel pro krytí a omezení rizik. Tento zákon o spořitelních družstvech a vyhláška 163/2014 zpracovává příslušné předpisy Evropské unie, zvláště pak směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 94/19/ES, o systémech pojištění vkladů (dále též jen „*EU 94/19/ES*“), a navazujících nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 575/2013, o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky (dále též jen „*EU 575/2013*“). Spořitelní družstvo je právnickou osobou, která pro podporu hospodaření svých členů provozuje finanční činnosti, kde zvláště mezi tyto činnosti patří přijímání vkladů a poskytování úvěrů, ručení a peněžní služby v různých formách. Spořitelní družstva nejsou „*bankou podle zvláštního zákona a jejich podnikání se nepovažuje za provozování živnosti.*“ (ČESKO, 1995) Předmětem dohledu České národní banky je dodržování tohoto zákona, zvláštních zákonů, vyhlášek Ministerstva financí České republiky a právních předpisů a opatření České národní banky vydaných podle tohoto zákona o spořitelních družstvech, jakož i rozhodnutí vydaných Českou národní bankou. Česká národní banka plní metodickou, konzultační a informační povinnost vůči orgánům dohledu Evropské unie a spolupracuje s dohledovými orgány jiných zemí, zejména v oblasti likvidity, platební schopnosti, pojištění vkladů, kapitálové přiměřenosti, úvěrové angažovanosti, konsolidovaného dohledu, účetnictví, vnitřní kontroly a monitorování rizik. (ČNB, 2024)

Při definování mezinárodních standardů regulace a dohledu má klíčovou roli Basilejský výbor pro bankovní dohled (Basel Committee on Banking Supervision), (dále též jen „*výbor*“), založený guvernéry centrálních bank zemí G-10 v roce 1974, který má sídlo

v Bance pro mezinárodní platby v Basileji a byl zřízen s cílem zajistit finanční stabilitu zlepšením kvality bankovního dohledu na celém světě, a slouží jako fórum pro pravidelnou spolupráci mezi členskými zeměmi v oblasti bankovního dohledu. Výboru se podařilo, navzdory jeho postavení mimo mezinárodní právo nebo formální vliv, úspěšně zavést řadu mezinárodních standardů pro regulaci bank, zvláště pak klíčové dohody o kapitálové přiměřenosti bank, obecně označované jako Basel I, Basel II a Basel III (Jurošková, 2012, s. 59), jejichž rozsah uplatňování doporučuje Evropská centrální banka podle velikosti instituce, kde by menší instituce s méně složitými obchodními modely podléhaly jednoduššímu regulačnímu rámci, který zvyšuje odolnost finančního sektoru, aniž by vytvářel nepřiměřené náklady na dodržování předpisů. (Bank for International Settlements, 2024).

2 ČESKÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA

2.1 Zákon o účetnictví

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále též jen „zákon o účetnictví“) založený na odpovídajících evropských normách stanovuje, v jakém rozsahu a jakým způsobem mají účetní jednotky své účetní záznamy vést a jak mají sledovat a zobrazovat stav, toky a výsledky ekonomické činnosti vyjádřené v peněžních jednotkách. Požadavky způsobu oceňování majetku a závazků jsou podrobně uvedeny ve čtvrté části zákona o účetnictví, § 24. Právní předpis účetní jednotce ukládá povinnost provádět ocenění majetku a závazků „...*k okamžiku uskutečnění účetního případu...*“ podle § 25 (ČESKO, 1991) a také „...*ke konci rozvahového dne nebo k jinému okamžiku, k němuž se účetní závěrka sestavuje...*“ (ČESKO, 1991) podle § 27, s následným zápisem v účetnictví. Ustanovení § 25 odstavce 1 bodu g), které se vztahuje k pohledávkám dále říká, že jejich vznik se oceňuje nominální (jmenovitou) hodnotou uvedenou při jejich vystavení. V této souvislosti je třeba také zmínit odstavec 2 téhož paragrafu, který se zaměřuje na ocenění jiných aktiv, v knihách podrozvahových účtů, kde se účtuje o skutečnostech spadajících do předmětu účetnictví, avšak k nim nejsou známy nebo rozhodnuty jisté skutečnosti určující realizaci účetního zápisu v hlavní knize. (Šteker, 2021, s. 157) Pojem podrozvahové položky naplňují pojmy jako jsou bankovní záruky za úvěry poskytnuté bankami a úvěrové přísliby (dále též jen „bankovní záruky“), jako budoucí pevné a potenciální přírůstky nebo úbytky majetku, které se oceňují ve výši očekávané úrovně ocenění těchto bonitních bankovních záruk nebo písemného závazku banky poskytnout úvěr. Dále tento paragraf ve svém odstavci 3 účetní jednotku instruuje, že kromě dosažených zisků k rozvahovému dni, má brát v úvahu veškerá očekávaná rizika a předpokládané ztráty u aktiv i pasiv, které mohou k okamžiku sestavení účetní závěrky identifikovat, „...*jakož i všechna snížení hodnoty bez ohledu na to, zda je výsledkem hospodaření účetního období zisk nebo ztráta...*“ (ČESKO, 1991). Rezervy jsou podle § 26 prostředky vyčleněné na konkrétní pravděpodobné budoucí výdaje nebo jiné finanční dopady, jako jsou ztráty hodnoty. Finanční závazky se klasifikují jako rezervy, pokud je pravděpodobné, že ovlivní finance společnosti, ale existuje nejistota ohledně jejich hodnoty nebo načasování, přičemž pojem nejistota definuje Mejzlík jako „...*jako podmínku, jejíž naplnění nebo nenaplnění v budoucnosti bude mít ekonomický dopad na účetní jednotku.*“ (2020, č. 4, s. 5)

Způsobem identifikace skutečného stavu majetku a závazků se zabývá část pátá, § 29: inventarizace majetku a závazků, která účetní jednotce ukládá ověření „...zda zjištěný skutečný stav odpovídá stavu majetku a závazků v účetnictví a zda nejsou dány důvody pro účtování o položkách podle § 25 odstavce 3.“ (ČESKO, 1991) Tento speciální administrativní úkon prováděný k rozvahovému dni roční účetní závěrky, případně mimořádné účetní závěrky, zjišťuje stav majetku a závazků hmotné povahy s použitím uznatelných technik.

2.2 Prováděcí vyhláška

Vyhláškou č. 501/2002 Sb., se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi (dále též jen „vyhláška 501/2002“). Tato norma se o postupu tvorby, použití a odůvodnění opravných položek při přechodném snížení hodnoty majetku vyjadřuje v § 74, přičemž se odkazuje na § 4a odstavce 1 a 2, který sjednocuje mezinárodní účetní standardy s českými „...pro účely vykazování finančních nástrojů, jejich oceňování a uvádění informací o nich v příloze účetní závěrky...“ (ČESKO, 2002) Vyhláška současně ukládá, viz odstavec 3, aby snížení hodnoty majetku bylo uvedeno v odpovídajícím zápise výsledovky, a to tak, že se vykáže současně s náklady nebo ztrátami souvisejícími s poklesem ve výsledovce. Samostatný zápis tvoří rozpuštění opravné položky z minulých období, pro její bezdůvodnost. Odstavec 4 není pro analyzovaný podnik relevantní, protože analyzovaná účetní jednotka vede svůj majetek výhradně a pouze v českých korunách. Nelze pominout ani § 55 vyhlášky: „opravné položky lze vytvářet i v případech, kdy tak stanoví zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů, ve znění pozdějších předpisů“ (ČESKO, 1992c), (dále též jen „zákon o rezervách“). Výše opravné položky je limitována výší majetku v účetnictví.

2.3 Zákon o rezervách

Zákon o rezervách definuje daňové zásady a kritéria pro uznání rezerv a opravných položek v účetní závěrce poplatníka daně. Zákon o rezervách zásadním způsobem ovlivňuje obsah informací zveřejňovaný v účetní závěrce a pochopení jeho obsahu dává porozumět i propojenému zákonu o daních z příjmů.

Níže uvedená analýza zákona o rezervách se soustředí na zákonná ustanovení, která jsou společná pro tvorbu rezerv a opravných položek obecně (jelikož tyto lze tvořit v různých

oblastech podnikatelské nebo samostatné výdělečné činnosti), ale především pak na ta zákonná ustanovení, která se souvisí s tématem této práce: rezerv k bankovním zárukám a opravných položek k pohledávkám z nepromlčených úvěrů.

Česká národní rada přijala ve smyslu shora uvedeného zákona o rezervách v § 1 toto usnesení: „*Tento zákon upravuje pro účely zjištění základu daně z příjmu způsob tvorby a výši rezerv a opravných položek, které jsou výdajem (nákladem) vynaloženým na dosažení, zajištění a udržení příjmů, nebo položkou snižující základ daně z příjmů u poplatníků daní z příjmů.*“

Zákonnými rezervami se dle § 2 zákona o rezervách myslí, ve smyslu § 1: „...**bankovní rezervy**, rezervy v pojišťovnictví, rezerva na opravy hmotného majetku, rezerva na pěstební činnosti, rezerva na nakládání s elektroodpadem ze solárních panelů a ostatní rezervy v rozsahu stanoveném tímto zákonem.“

Zákonnými opravnými položkami se dle § 2 zákona o rezervách myslí, ve smyslu § 1: „...*opravné položky vymezené v tomto zákoně, vytvořené k rozvahové hodnotě nepromlčených pohledávek splatných po 31. prosinci 1994 a zaúčtované podle zvláštního právního předpisu*“ (tj. zákona o účetnictví) „*nebo pohledávek vedených v prokazatelné evidenci podle § 3 odstavce 3. Pro účely tohoto zákona se rozvahovou hodnotou pohledávky rozumí jmenovitá hodnota nebo pořizovací cena pohledávky zaúčtovaná na rozvahových účtech poplatníka bez vlivu změny reálné hodnoty (oceňovacího rozdílu) nebo vedená v prokazatelné evidenci podle § 3 odstavce 3. Není-li tímto zákonem výslovně stanoveno jinak, opravné položky lze tvořit pouze k pohledávkám, o kterých bylo při jejich vzniku účtováno ve výnosech a takto vzniklý příjem nebyl podle zvláštního právního předpisu*“ (zákona o dani z příjmů) „*příjmem osvobozeným od daně z příjmů nebo nezahrnovaným do základu daně z příjmů nebo zahrnovaných do samostatného základu daně z příjmů anebo základu daně pro zvláštní sazbu daně...*“

Zákon o rezervách v § 3 stanovuje, že rezervy a opravné položky vytvořené zákonným způsobem jsou vykazovány za zdaňovací období (v zásadě v době trvání 12 kalendářních měsíců), je o nich účtováno v souladu se zákonem o účetnictví a jsou evidovány jednotlivě a prokazatelně, podle účelu, ke kterému jsou vytvořeny. Následně je poplatník daně při přípravě daňového přiznání povinován odůvodnit jejich podstatu a rovněž poměřit jejich faktickou hodnotu s hodnotou, kterou lze uplatit podle tohoto zákona o rezervách v základu daně z příjmů zjištěném podle zákona o dani z příjmů. Opravnými položkami je kryto snížení ekonomického prospěchu ve formě poklesu aktiv, ke kterým jsou tvořeny. Opravné

položky se naopak zrušují ve stejném období, kdy zanikne jejich příčina tvorby. Zůstatek rezerv a opravných položek zjištěný na konci 12-ti měsíčního časového intervalu je přesunován do následujícího období (PricewaterhouseCoopers, 2009)

2.3.1 Bankovní rezervy a opravné položky

Ve zdaňovacím období jsou banky, jak je definuje zákon č. 21/1995 Sb., u bankách (dále též jen „zákon o bankách“), tvořit podle § 5, odstavce 1 písmene a) zákona o rezervách „...opravné položky k nepromlčeným pohledávkám z úvěrů...“ a podle písmene b) téhož paragrafu a odstavce „...rezervy na poskytnuté bankovní záruky za úvěry poskytnuté bankami...“, § 5, odstavec 2 udává výši tvorby za zdaňovací období:

- a) **„Celková výše tvorby za zdaňovací období podle odstavce 1 písmene a) nesmí přesáhnout výši 2 % ze základu, kterým je průměrný stav rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek z úvěru vzniklých z titulu jistiny a úroku v ocenění sniženém o opravné položky a rezervy již vytvořené a sniženém o tu část průměrného stavu rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek z úvěru, která je zajištěna přijatými bankovními zárukami nebo pojištěna,**
- b) *u rezerv podle odstavce 1 písmene b) nesmí přesáhnout výši 2 % průměrného stavu poskytnutých bankovních záruk za úvěry poskytnuté bankami. Opravné položky musí být vždy přiřazeny k jednotlivým pohledávkám, rezervy k jednotlivým zárukám. Průměrné stavy se počítají z měsíčních zůstatků k poslednímu dni v měsíci a zůstatku k 1. lednu příslušného zdaňovacího období.“*

Pro správné pochopení zákona o rezervách je vhodné uvést i přesné vymezení pojmu pohledávka z úvěru, kterou je podle § 5, odstavce 3 „...pohledávka z titulu jistiny a úroku, pokud vznikla z úvěru poskytnutého bankou“ (podle zákona o bankách) „nebankovnímu subjektu nebo vznikla plněním z bankovní záruky, za subjektem se sídlem nebo bydlištěm na území členského státu Evropské unie nebo území jiného státu, který je vůči České republice vázán mezinárodní smlouvou zajišťující provádění výměny informací, a smlouvy byla sjednána jako smlouva o úvěru nebo smlouva o bankovní záruce podle ustanovení občanského zákoníku nebo podle srovnatelného právního předpisu členského státu Evropské unie....“ § v odstavci 4 dává porozumět pojmu bankovní záruka, kterou „...se pro účely tvorby rezervy rozumí bankovní záruka, která byla poskytnuta za dluh subjektu se sídlem nebo bydlištěm na území členského státu Evropské unie v případě, bude-li použito pro její sjednání a poskytnutí právo státu, který je členem Evropské unie, s výjimkou případu, kdy

bude v souvislosti s bankovní zárukou použito právo státu, který není členem Evropské unie, a to i přesto, že použití tohoto práva umožňuje právo příslušného členského státu Evropské unie.“ (ČESKO, 1992c) Opravné položky se zrušují v okamžiku, kdy zanikne příčina, pro kterou byly vytvořeny a/nebo se jejich zůstatek, zjištěný k rozvahovému dni, převede do období následujícího. (Šteker, 2021, s. 157)

V souvislosti s daňovou uznatelností opravných položek k nepromlčeným pohledávkám vzniklým z úvěrů a jejich úroků, u spořitelních a úvěrních družstvech, existují, v porovnání s bankami, značná omezení, viz § 5a, odstavec 1, jenž definuje, že **„Jako výdaje (náklady) na dosažení, zajištění a udržení příjmů mohou spořitelní a úvěrní družstva a ostatní finanční instituce vytvářet ve zdaňovacím období opravné položky k nepromlčeným pohledávkám vzniklým z úvěrů, včetně souvisejícího příslušenství, poskytnutých těmito subjekty fyzickým osobám s bydlištěm na území členského státu Evropské unie. Úvěrem se pro účely tohoto ustanovení rozumí úvěr podle zákona upravujícího spořitelní a úvěrní družstva u spořitelního a úvěrního družstva a spotřebitelský úvěr podle zákona upravujícího spotřebitelský úvěr u ostatní finanční instituce.**“ (ČESKO, 1992c) Opravnou položku není možné vytvořit k pohledávkám mezi ekonomicky spjatou skupinou osob, kterou definuje zákon o dani z příjmů, dále k pohledávkám získaným na základě smlouvy o postoupení, a/ nebo při sjednání nových vzájemných práv a povinností v rámci úvěrového právního vztahu, tzv novace a/nebo narovnání. Další důležité zákonné ustanovení je v § 5a uvedeno v odstavci 3: **„Opravné položky se tvoří k základu, kterým je průměrný stav rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek z úvěrů bez příslušenství v ocenění nesníženém o opravné položky již vytvořené. Do tohoto základu se nezapočítávají částky:**

a) pohledávky přesahující 1 500 000 Kč u jednotlivého úvěru;

b) pohledávek vzniklých mezi spojenými osobami vymezenými v zákoně o daních z příjmů,

c) pohledávek nabytých postoupením,

d) pohledávek vzniklých na základě novace nebo narovnání,

e) pohledávek, k nimž byly ve zdaňovacím období vytvořeny opravné položky podle odstavce

Průměrný stav se počítá z měsíčních zůstatků k poslednímu dni v měsíci a zůstatku k prvnímu dni příslušného zdaňovacího období.“ (ČESKO, 1992c)

V souvislosti s tímto ustanovením zákon ve svém § 5a, odstavce 4 uvádí limity k maximální hodnotě opravných položek podle odstavce 3 za jedno zdaňovací období, což je v případě spořitelních a úvěrních družstev hodnota 1,5 % ze základu.

Pro ucelenost a úplnost je potřeba zmínit také podmínky § 5a a sice jeho odstavec 5 v úplném znění, který pojednává o malých pohledávkách evidovaných v účetních knihách vůči

jednomu dlužníkovi: „Opravné položky se tvoří také k nepromlčeným pohledávkám vzniklým z úvěrů až do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky bez příslušenství, a to za splnění všech následujících podmínek: (ČESKO, 1992c)

- a) rozvahová hodnota pohledávky bez příslušenství v okamžiku jejího vzniku nepřekročí částku 30 000 Kč,
- b) od konce sjednané doby splatnosti pohledávky uplynulo více jak 12 měsíců.“ (ČESKO, 1992c)

Odstavec 6, který navazuje na ten předchozí, dotváří zákonný rámec tvorby opravných položek k existujícím pohledávkám „z titulu příslušenství, až do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky, a to za splnění těchto podmínek: (ČESKO, 1992c)

- a) příslušenství souvisí s pohledávkou, k níž lze vytvářet opravné položky podle tohoto ustanovení,
- b) částka příslušenství byla v příslušném zdaňovacím období nebo v předchozích zdaňovacích obdobích zaúčtována do výnosů a vzniklý příjem nebyl podle zvláštního právního předpisu“ (zákona o dani z příjmu) „příjmem osvobozeným od daně z příjmů nebo nezahrnovaným do základu daně z příjmů, a
- c) celková hodnota pohledávek z titulu příslušenství splňujícího obě podmínky uvedené pod písmenem a) a b), které souvisejí s pohledávkami poplatníka vzniklými vůči témuž dlužníkovi z úvěrů, nepřesáhne částku 30 000 Kč.“ (ČESKO, 1992c)

Pohledávky a hodnota jejich snížení má být zdokumentována v samostatné sestavě.

Daňové opravné položky lze tvořit až do výše 100 % rozvahové hodnoty pohledávek za dlužníky v insolvenčním řízení, a to za předpokladu, že jsou přihlášeny do insolvenčního řízení do lhůty stanovené soudem, pokud bylo soudem rozhodnuto o úpadku. Tvorba opravné položky v souladu s § 8 zákona o rezervách, opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení, je možná pouze v roce, kdy byla pohledávka přihlášena do insolvenčního řízení. Opravnou položku nelze tvořit u pohledávek za spojenou osobou dle definice stanovené zákonem o daních z příjmů. Pokud účetní jednotka netvoří daňové opravné položky k pohledávkám dle předchozích paragrafů, může též postupovat podle ustanovení § 8a zákona o rezervách, opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994, tzv časové opravné položky, přičemž pro její tvorbu dle tohoto § je zásadní délka doby po splatnosti dané pohledávky. Konkrétně, viz § 8a, odstavec 1, pokud od konce sjednané doby splatnosti příslušné pohledávky uplynulo více než:

- a) „18 měsíců, pak lze tvořit daňovou opravnou položku až do výše 50 % neuhrazené rozvahové hodnoty této pohledávky,
- b) 30 měsíců, pak lze tvořit daňovou opravnou položku až do výše 100 % neuhrazené rozvahové hodnoty této pohledávky“ (ČESKO, 1992c)

V případě, že se jedná o pohledávku nabytou postoupením, jejíž hodnota byla v okamžiku jejího vzniku vyšší než 200 000 Kč, pak pro umožnění tvorby daňových opravných položek k této pohledávce musí být ve vztahu k ní vedeno rozhodčí, soudní či správní řízení, a věřitel je povinen se těchto jednotlivých řízení aktivně účastnit. (ČESKO, 1992c)

2.4 Zákon o dani z příjmů

Zákon č. 586/1992 Sb., o dani z příjmů je jednou z nejkompexnějších a nejčastěji upravovaných zákonných norem v České republice. Zákon se vyjadřuje k jednotlivým pojmům pro účely daní, které se týkají majetkových práv a věcí, zdroje příjmů a základu daně. Obsahuje ustanovení o výdajích (nákladech) vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů či metodice základu daně a výpočet daně. Základem daně podle § 23 zákona o dani z příjmů je rozdíl mezi příjmy (výnosy) a výdaji (náklady) při zachování aktuálního principu za dané zdaňovací období s výjimkou příjmů, které nejsou předmětem daně a příjmů osvobozených. Vychází se z výsledku hospodaření, tj. zisku nebo ztráty zjištěného z účetnictví, který je potřeba pro účely zjištění daně příslušně upravit, nebo-li transformovat. Transformaci výsledku hospodaření účetní jednotky na základ daně upravují § 23-33 zákona o dani z příjmů. Účetní výsledek hospodaření je potřeba upravit o položky, které zvyšují výsledek hospodaření a o položky, které výsledek hospodaření snižují a dochází ke stanovení daňového základu, popř. daňové ztráty. Pro tuto práci je relevantní rozbor oblasti položek, které snižují výsledek hospodaření, jenž upravuje § 24 zákona o dani z příjmů. Tento paragraf ve svém odstavci 1) říká, že „Výdaje (náklady) vynaložené na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů se pro zjištění základu daně odečtou ve výši prokázané poplatníkem a ve výši stanovené tímto zákonem...“, konkrétně podle odstavce 2 písmene i) jsou „Výdaji (náklady) rezervy a opravné položky, jejichž způsob tvorby a výši pro daňové účely stanoví“ zákon o rezervách. (ČESKO, 1992b)

2.5 Mezinárodní standardy

Počínaje 1. lednem 2018 byl pro ztráty ze znehodnocení finančních aktiv oceněných v zůstatkové hodnotě zaveden standard IFRS (International Financial Reporting Standards) 9 – *Finanční instrument* (Expected loss model) (dále též jen „IFRS 9“ nebo „IFRS“) na základě očekávaných úvěrových ztrát, podle kterého se vykáže účetní opravná položka dříve, než k úvěrové ztrátě dojde (ČNB, 2017). Tento standard není povinný pouze pro účetní jednotky, které vykazují podle IFRS, ale také pro účetní jednotky vykazující podle českých účetních standardů, což dokládá novela vyhlášky, provádějící vybraná ustanovení zákona o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro banky a jiné finanční instituce. IFRS 9 byly do národních standardů vtěleny jako součást novelizace vyhlášky, prostřednictvím nového § 4a. Tím došlo k transformaci mezinárodních účetních zásad, které se týkají finančních nástrojů, do národních účetních pravidel. Od 1. ledna 2018 jsou jakékoliv banky i spořitelny a úvěrní družstva se sídlem v České republice povinny vykazovat a oceňovat finanční nástroje podle mezinárodních předpisů. *„Základním cílem úpravy znehodnocení finančních nástrojů je promítnutí ztrát v důsledku kreditního (úvěrového) rizika (tedy ztráty způsobené například tím, že dlužník nezaplatí) do výsledku hospodaření, ještě, než k nim dojde (než nastane „loss event“). Tvůrci standardu vycházejí z toho, že by se riziko nezaplacení mělo zvážit již v okamžiku rozpoznání aktiva a zachytit v účetnictví, stejně jako se průběžně zachycují výnosy (například úroky) z těchto finančních aktiv“* (Dvořáková, 2022, s. 213). Doporučení se vztahuje na jednotlivé půjčky, úvěry, bankovní záruky a úvěrové přísliby (dále též jen „pohledávky z finanční činnosti“ nebo „finanční nástroje“) a vyžaduje, aby se k němu přistupovalo kvalifikovaně. (ČNB, 2017) Podle obecného doporučení se opravná položka na očekávané úvěrové ztráty za dobu trvání finančního nástroje vykazuje v případě, že dojde k významnému zvýšení úvěrového rizika oceněného pomocí pravděpodobnosti selhání po dobu trvání od prvotního vykazání finančního aktiva. K ocenění rozsahu úvěrového rizika k rozvahovému dni se použijí dvě oceňovací základny: (i) 12-ti měsíčních očekávané úvěrové ztráty a (ii) očekávané úvěrové ztráty za dobu trvání. (Dvořáková, 2023, s. 216)

Definici termínu selhání (nedodržení smluvních podmínek nebo default) standard IFRS 9 nedefinuje, proto je na účetní jednotce, aby chápání významu tohoto pojmu zavedla do vlastní interní směrnice, s podrobným popisem definice selhání a následným používáním pro interní řízení úvěrového rizika podle jednotlivých pohledávek z poskytnutých úvěrů. V mezinárodních standardech účetního výkaznictví tedy tak nejde o detailní pravidla, ale o racionální principy. (Wiley et al. 2010, s. 322).

Očekávanou ztrátu z hodnoty pohledávky z finanční činnosti je podle IFRS 9 možné vykázat podle tohoto trojstupňového vzoru, který graficky znázorňuje tato ilustrace (Dvořáková, 2022, s. 214):

Tabulka 1 Trojstupňový obecný motel snížení hodnoty

Stupeň 1	Stupeň 2	Stupeň 3
	Změna kreditního rizika	
Prvotní rozpoznání finančního aktiva (zaúčtování)	Výrazné zvýšení kreditního rizika	Prokazatelně znehodnocené finanční aktivum (loss event)
	Stanovení očekávané ztráty	
12-ti měsíční očekávaná ztráta	Očekávaná ztráta po celou dobu	životnosti finančního aktiva
	Úrokový výnos:	
Efektivní úroková míra	na bázi hrubé pohledávky	Efektivní úroková míra na bázi netto hodnoty

2.5.1 Model IFRS 9 a interakce s Basel III

Pro samotnou implementaci IFRS 9 sbírají finanční instituce povinně data z několika zdrojů a prokazují schopnost jejich kvalitního třídění včetně schopnosti řízení široké škály modelů a vyhodnocení změny úvěrové rizika a podle toho vypočítávají očekávané úvěrové ztráty a opravné položky. K tomuto fungování především přispívá bezproblémové napojení na účetní systémy a výkaznictví včetně transparentního zveřejňování finančních informací s automatizovanou analýzou průměrné míry intenzity kolísání opravných položek v průběhu většího počtu sledovaných termínů vykazování. (Bank of International Settlements, 2017, s. 2) V krátkodobém horizontu vyvíjí model výpočtu opravných položek podle IFRS 9 na instituce dodatečný tlak a podněcuje banky k řešení nedostatků v oblasti správy dat. Z dlouhodobého hlediska sbližování mezinárodních standardů IFRS 9 a bankovní dohody Basel III vylepšuje řízení rizik a přispívá k větší integraci s účetními postupy. (Temim, 2016)

2.6 REZERVY

2.6.1 Členění rezerv a jejich tvorba

Podle Českého účetního standardu (dále též jen „ČÚS“) č. 107, který se věnuje metodice tvorby a čerpání rezerv u bankovních institucí, je třízení rezerv, ve vzájemném působení s vyhláškou 163/2014, možné provádět z pohledu jejich vymezeného účtu nebo daňového dopadu.

Pro uznání rezervy jako nákladu vytvořeného v absolutním čísle nebo v procentuálním vyjádření, který zvyšuje náklady a tím snižuje výsledek hospodaření v účetnictví, jednoznačně platí, že účetní jednotce vznikl:

- v důsledku minulé události vznikl účetní jednotce současný závazek;
- očekává, že vypořádání závazku bude mít za následek odliv finančních prostředků nebo jiné ekonomické dopady, např. ztrátu hodnoty;
- může provést spolehlivý odhad výše závazku. (Mejzlík, 2020, č.4, s. 2)

Příslušné zásady a postupy tvorby a čerpání rezerv si povinná osoba zvolí podle své velikosti, modelu podnikání, jeho složitosti a tendence v oblasti podnikání (ČESKO, 2014). Při sestavování vnitropodnikových zásad a postupů je potřeba dbát zásady opatrnosti, jak uvádí Louša (2018, s. 56), který se v případě její definice odkazuje na mezinárodní účetní standardy v pojetí koncepčního rámce, který je souborem relevantních informací s určitou prognostickou hodnotou a dále maximálně možného kompletního a bezchybného neutrální zobrazení. Proto by „*vnitropodniková směrnice by tedy měla vymezovat případy, kdy bude účetní jednotka vytvářet rezervy a popisovat způsob tvorby rezerv, pokud nastanou okolnosti opodstatňující jejich vytvoření*“ (Louša, 2018, s. 56).

Jak je blíže popsáno shora zmiňovaném standardu, daňové hledisko je uplatněno u třídění rezerv i v postupech účtování: „*rezervy se účtují v účtové skupině 65 Zúčtování rezerv se souvztažným zápise ve prospěch účtu v účtové skupině 54 Rezervy, a to ve výši, která je nejlepším odhadem výdajů nezbytných k vypořádání existujícího dluhu.*“ (ČESKO, 2014) Do samotného odhadu výše rezervy je nutné promítnout veškeré odvoditelné a odvozené riziko z konkrétní hrozby. Rozpouštění rezervy se provádí prostřednictvím *výnosů* oproti dlužnické straně účtu v účtové skupině 54 Rezervy. Pasivní zůstatky rezervy se převádějí do následujícího hospodářského období, aktivní zůstatky rezervy se nevykazují a při inventarizaci se posuzuje jejich výše i opodstatněnost. Šteker (2021, s. 157) pro tuto část práce s rezervami upřesňuje, že „*dochází-li k čerpání rezervy, je možné zůstatek převést do*

dalšího období, jestliže účel, na který byla tvořena, ještě nebyl dokončen. V opačném případě se musí nevyčerpaná část rezervy rozpustit.“ Dodává také, že čerpání rezervy na úhradu výdajů, pro které byla rezerva vytvořena má přednost před jiným způsobem úhrady. (Šteker, 2021, s. 157).

2.7 OPRAVNÉ POLOŽKY

2.7.1 Členění opravných položek a jejich tvorba

České účetní standardy pro banky a finanční instituce, které účtují podle vyhlášky č. 501/2002 Sb., na podkladu zákona o účetnictví, rezervách a daních z příjmů, pro ně upravují primární účetní postupy. Zásadám pro tvorbu opravné položky se věnuje standard č. 106, který ve svém oddíle 1, bodu 1.1 potvrzuje, jakým způsobem se opravné položky tvoří, tj. *„...k účtům majetku a jiných aktiv, který se neoceňuje reálnou hodnotou nebo ekvivalencí, v případech, kdy snížení hodnoty majetku v účetnictví je prokázáno na podkladě údajů zjištěných zejména při inventarizaci a není trvalého charakteru.“* (ČESKO, 2002) Bod 1.2 oddílu 1 připomíná, že není povoleno, aby se účtování tvorby a použití opravné položky dělo přímo ve prospěch nebo na vrub příslušného účtu majetku a současně uvádí, že *„...opravné položky se tvoří na vrub účtové skupiny 65 a jejich použití se účtuje ve prospěch účtové skupiny 65 nebo 75. Rozpuštění opravných položek pro nepotřebnost se účtuje ve prospěch účtové skupiny 75.“* (ČESKO, 2002)

Vnitřní směrnice týkající se daňové i účetní tvorby opravných položek patří podle Louši (2018, obsah) do kategorie doporučených směrnic, jejíž prostřednictvím se zajistí identický pracovní postup, který splní svůj účely za předpokladu, že bude pravidelně aktualizován, aniž by došlo k porušení předpisu § 7 odst. 4 zákona o účetnictví, který předpokládá provádění metodických změn na počátku účetního období. Současně ale nevyklučuje změnu metodiky v průběhu roku s tím, že je nutné vždy upřednostnit, aby zjištěný výsledek hospodaření nebo rozvahový stav byl v účetní závěrce zachycen věrně. Louša tím chce upozornit (2018, s. 84), že tvorbu opravných položek k majetku (hmotný a nehmotný dlouhodobý majetek, podílové cenné papíry a vklady, ostatní dlouhodobý finanční majetek, zásoby a pohledávky) nelze považovat za dobrovolnou, ale naopak za povinnou, se zohledněním zajištění.

A právě zajištění je důležitým kritériem pro stanovení výše snížení hodnoty majetku. Toto zajištění může být ve formě dlouhodobých investičních instrumentů v podobě finanční

úložky (aktivum nebo-li kolaterál, který slouží jako garance splacení úvěru), záruky za dluh, kreditního derivátu, se splněním těchto předpokladů: „a) má právní jistotu, že se při selhání dlužníka může ze zajištění uspokojit (např. realizací zástavy, prodejem kolaterálu), b) zajištění zohlední nejvýše v současné čisté realizovatelné hodnotě zajištění, pouze ve výši, která neslouží k zajištění jiných jejich aktiv nebo aktiv třetích osob (mají-li nárok na uspokojení před účetní jednotkou) a maximálně do výše ocenění zajišťovaných aktiv v účetnictví.“ (ČESKO, 2002) Zůstatek opravných položek zjištěný na konci období, za které se podává daňové přiznání se převádí do následujícího období. (Šteker, 2021, s. 107)

II.PRAKTICKÁ ČÁST

3 PŘEDSTAVENÍ VYBRANÉHO PODNIKU

3.1 Základní informace

Peněžní dům, spořitelní družstvo se sídlem v Uherském Hradišti je dynamicky se rozvíjející finanční instituce s družstevní právní formou, zapsané v obchodním rejstříku dne 18. března 1996, dle zákona o spořitelních a úvěrních družstvech. Byl jí přidělen bankovní kód 2200. Nejvyšším orgánem je členská schůze, které předsedá představenstvo, jako statutární orgán s exekutivními pravomocemi. Dalším ustaveným orgánem je kontrolní komise, která se v rámci své působnosti kriticky a konstruktivně podílí na kontrole strategického, řídicího a finančního systému včetně řízení rizik. Úvěrová komise, poslední z volených orgánů družstva, v rámci zavedených interních modelů pro řízení rizik posuzuje, vyhodnocuje a schvaluje žádosti členů o poskytnutí úvěrů, bankovních záruk a úvěrových příslibů a podporuje rozmanitost úvěrových expozic. Pro svých více jak 500 členů z řad fyzických i právnických osob poskytuje spořitelní družstvo komplexní nabídku finančních služeb (blíže viz produktové portfolio v Příloze P II). Družstvo je členem Garančního systému finančního trhu, což je „...zákonem zřízená instituce pro zajištění, správu a použití finančních prostředků určených pro zabezpečení a udržení stability finančního trhu v České republice.“ (GSFT, 2020). Tento systém je tvořen Fondem pojištění vkladů a Fondem pro řešení krize.

Předmět podnikání podle zápisu v obchodním rejstříku zahrnuje: (Justice.cz, 2024) *„přijímání vkladů od členů, poskytování úvěrů členům, finanční leasing pro členy platební styk, zúčtování a vydávání a správa platebních prostředků pro členy otvírání akreditivů pro členy, obstarávání inkasa pro členy, pronájem bezpečnostních schránek členům výlučně za účelem zajištění povolených činností podle § 3 odst. 1 zákona č. 87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech, ve znění pozdějších předpisů:*

- a) ukládání vkladů v družstevních záložnách a bankách a u poboček zahraničních bank;*
- b) přijímání úvěrů od družstevních záložn a bank;*
- c) nabývání majetku a dispozice s ním;*
- d) obchodovat na vlastní účet s devizami a nástroji směnných kurzů a úrokových sazeb za účelem zajištění rizik, vyplývajících z činností podle § 3 odst. 1 zákona č. 87/1995 Sb. o spořitelních a úvěrních družstvech, ve znění pozdějších předpisů;*
- e) obchodovat na vlastní účet s registrovanými cennými papíry, nestanoví-li zákon jinak poskytování záruk ve formě ručení nebo bankovní záruky za členy řeznictví a uzenářství, výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona.“*

3.2 Finanční analýza

Celková bilanční suma k 31. 12. 2022 dosáhla hodnoty 838 mil. Kč, což je o 1 % více než v předcházejícím roce. U finančních vkladů klientů došlo k mírnému nárůstu, o necelé 1 %, kdy ke konci roku 2021 bylo u spořitelního družstva uloženo celkem 658 mil. Kč. I když Peněžní dům, s.d. svou úrokovou politikou podporuje především dlouhodobé termínované účty a spořicí účty, jejich zajišťování je vlivem složité ekonomické situace v posledním období těžké. Současný pokles krátkodobých vkladů tak způsobuje téměř vyrovnanou meziroční hodnotu vkladů. Celkový objem pohledávek za klienty se meziročně zvýšil o 12 %, přičemž hodnota pohledávek za klienty z poskytnutých úvěrů (brutto) dosáhla výše 600 mil. Kč a hodnota pohledávek netto, tj. po odpočtu opravných položek činila 537 mil. Kč (v roce 2021 to bylo 474 mil. Kč).

Družstvo vykázalo za rok 2022 zisk, který před zdaněním dosáhl na 10,46 mil. Kč, což o 14 % více, než v roce 2021, kdy zisk před zdaněním představoval výši 8,7 mil. Kč. Po odpočtu daně z příjmu právnických osob ve výši 2,05 mil. Kč, činil čistý zisk po zdanění roku 2022 okolo 8,40 mil. Kč. V roce 2021 byl čistý zisk po odpočtu daně z příjmu právnických osob 1,6 mil. Kč, ve výši 7,1 mil. Kč. V procentuálním srovnání se jedná o nárůst čistého zisku o 15,4 %, tj. o téměř 1,3 mil. Kč. Do tohoto nárůstu se promítají především vyšší úrokové sazby z vkladů u komerčních bank, kterými centrální banka usměrňuje inflaci a vkladatelům tak umožňuje dosáhnout zajímavých výnosů.

Zákon o spořitelních družstvech, konkrétně § 10 ukládá spořitelnímu družstvu zřídit a následně provádět přiděly do rizikového a rezervního fondu. V obou sledovaných obdobích byl zisk po zdanění přidělen do těchto fondů nad rámec litery zákona. V roce 2022 to bylo 4,2 mil. Kč a v roce 2021 4,9 mil. Kč. Tyto vyšší přiděly do zákonných fondů, jako součásti vlastního kapitálu, cílí na udržení bezpečné úrovně kapitálového vybavení družstva. Jedná se o velmi obezřetný postup s ohledem na přetrvávající ekonomickou nejistotu, která má povahu složitě propočitatelného rizika.

Do rozdělení zisku se standardně promítají i podíly na zisku související s vypořádacími podíly členů, kteří své členství v průběhu hospodářského roku ukončují. V roce 2022 se jednalo o hodnotu necelých 70 tis Kč a v roce 2021 pak necelých 40 tis Kč. Zbývající částka pak zůstala ponechána v nerozděleném zisku minulých let, za rok 2022 se přiúčtovalo 2,9 mil. Kč a za rok 2021 asi 2,2 mil. Kč. Nerozdělený zisk roku 2022 krátila ještě jedna účetní operace a sice odúčtování položky „změna účetní metody/ oceňování opravných položek“ ve výši 1,19 mil Kč, která vznikla v důsledku tvorby kapitálových rezerv jako ochrany před

poklesem v roce 2018 a negativně se, po celou dobu trvání, podepisovala do výše vlastního kapitálu. (více v kapitole 5.3. této práce)

Uvedenou finanční analýzu družstva dokládá následujících sada přehledů, které akcentují majetkovou a hospodářskou situaci Peněžního domu, s.d. v meziročním srovnání let 2022 a 2021, dle Výročních zpráv jednotlivých let. Přehledy doplňují přílohy.

Tabulka 2 Horizontální a vertikální analýza rozvahy Peněžního domu, s.d. (v tis. Kč)

	v tis Kč.	2022	%	2021	%	2022/2021	%
	AKTIVA CELKEM (netto)	838 073	100	829 209	100	8 864	1
1.	Pokladní hotovost a vklady u centrálních bank	235 809	28	202 747	24	33 062	14
2.	St.bezkup.dluhopisy a ostatní přijímané CP k refinancování	0	0	0	0	0	0
3.	Pohledávky za bankami a družstevními záložnami	25 501	3	111 626	13	-86 125	-338
4.	Pohledávky za klienty-členy DZ	537 384	64	474 639	57	62 745	12
5.	Dluhové cenné papíry	0	0	0	0	0	0
6.	Akcie, podílové listy a ostatní podíly	0	0	0	0	0	0
7.	Účasti s podstatným vlivem	0	0	0	0	0	0
8.	Účasti s rozhodujícím vlivem	0	0	0	0	0	0
9.	Dlouhodobý nehmotný majetek	5 193	1	5 320	1	-127	-2
10.	Dlouhodobý hmotný majetek	33 830	4	33 583	4	247	1
	z toho: pozemky a budovy pro provozní činnost	32 767	4	33 415	4	-648	-2
11.	Ostatní aktiva	309	0	1205	0	-896	-290
12.	Pohledávky za upsaný základní kapitál	0	0	0	0	0	0
13.	Náklady a příjmy příštích období	47	0	89	0	-42	-89
	PASIVA CELKEM	838 073	100	829 209	100	8 864	1
1.	Závazky vůči bankám a DZ	0	0	0	0	0	0
2.	Závazky vůči klientům - členům DZ	658 911	79	658 062	79	849	0
	v tom: a) splatné na požádání	201 554	24	197 509	24	4045	2
	b) ostatní	457 357	55	460 553	56	-3 196	-1
3.	Závazky z dluhových cenných papírů	0	0	0	0	0	0
4.	Ostatní pasiva	2 720	0	2 228	0	492	18
5.	Výnosy a výdaje příštích období	600	0	523	0	77	13
6.	Rezervy	553	0	613	0	-60	-11
	v tom: a) na daně	81	0	0	0	81	100
	b) ostatní	472	0	613	0	-141	-30
7.	Podřízené závazky	0	0	0	0	0	0
8.	Základní kapitál	151 555	18	152 502	18	-947	-1
	z toho: a) splacený základní kapitál	151 555	18	152 504	18	-949	-1
9.	Emisní ážio	0	0	0	0	0	0
10.	Rezervní fondy a ostatní fondy ze zisku	12 739	2	7 894	1	4 845	38
	v tom: a) povinné fondy a rizikové fondy	12 739	2	7 894	1	4 845	38
11.	Rezervní fond na nové ocenění	0	0	0	0	0	0
12.	Kapitálové fondy	1 557	0	1 470	0	87	6
13.	Oceňovací rozdíly	-1 197	0	-1 197	0	0	0
14.	Nerozd. zisk/neuh.ztráta z před.let	2 228	0	0	0	2 228	100
15.	Ziska nebo ztráta za účetní období	8 047	1	7 112	1	935	12

Zdroj vlastní

Tabulka 3 Horizontální a vertikální analýza výkazu zisku a ztráty Peněžního domu, s.d. (v tis. Kč)

	v tis. Kč	2022	%	2021	%	2022/2021	%
1.	Výnosy z úroků a podobné výnosy	35 346	89	25 138	85	10 208	29
	z toho: úroky z dluhových cenných papírů	0	0	0	0	0	0
2.	Náklady na úroky a podobné náklady	14 690	37	5 905	20	8 785	60
3.	Výnosy z akcií a podílů	0	0	0	0	0	0
4.	Výnosy z poplatků a provizí	3 767	10	3 919	13	-152	-4
5.	Náklady na poplatky a provize	100	0	56	0	44	44
6.	Zisk nebo ztráta z finančních operací (+/-)	0	0	0	0	0	0
7.	Ostatní provozní výnosy	505	1	406	1	99	20
8.	Ostatní provozní náklady	0	0	0	0	0	0
9.	Správní náklady	14 147	36	13 546	46	601	4
	v tom: a) náklady na zaměstnance	10 605	27	10 388	35	217	2
	z toho: aa) mzdy a platy	7 268	18	6 755	23	513	7
	ab) sociální a zdravotní pojištění	2 490	6	2 470	8	20	1
	b) ostatní správní náklady	3 542	9	3 158	11	384	11
10.	Rozpuštění rezerv a opravných položek k DHM	0	0	0	0	0	0
11.	Odpisy, tvorba a použití rezerv a opravných položek k DHM	1 439	4	1 377	5	62	4
12.	Rozpuštění opravných položek a rezerv k pohledávkám a zárukám, výnosy z dříve odepsaných pohledávek	1 710	4	1 561	5	149	9
13.	Odpisy, tvorba a použití opravných položek a rezerv k pohledávkám a zárukám	492	1	1 465	5	-973	-198
14.	Rozpuštění opravných položek k účastem s rozhodujícím a podstatným vlivem	0	0	0	0	0	0
15.	Ztráty z převodu účastí s rozhodujícím a podstatným vlivem, tvorba a použití opravných položek k účastem s rozhodujícím a podstatným vlivem	0	0	0	0	0	0
16.	Rozpuštění ostatních rezerv	0	0	0	0	0	0
17.	Tvorba a použití ostatních rezerv	0	0	0	0	0	0
18.	Podíl na ziscích nebo ztrátách účastí s rozhodujícím nebo podstatným vlivem	0	0	0	0	0	0
19.	Zisk nebo ztráta za účetní období z běžné činnosti před zdaněním (+/-)	10 460	26	8 669	29	1 791	17
20.	Daň z příjmů	2 053	5	1 557	5	496	24
24.	Zisk nebo ztráta za účetní období po zdanění	8 407	21	7 112	24	1 295	15

Zdroj vlastní

Tabulka 4 Srovnání podrozvahových aktiv Peněžního domu, s.d. (v tis. Kč)

	PODROZVAHOVÁ AKTIVA	2022	2021	2022/2021	%
1.	Poskytnuté přísliby a záruky	128 602	127 546	1 056	1
2.	Poskytnuté zástavy	0	0	0	0
3.	Pohledávky ze spotových operací	0	0	0	0
4.	Pohledávky z pevných termínových operací	0	0	0	0
5.	Pohledávky z opcí	0	0	0	0
6.	Odepsané pohledávky	0	0	0	0
7.	Hodnoty předané do úschovy, do správy a k uložení	0	0	0	0
8.	Hodnoty předané k obhospodařování	0	0	0	0
	PODROZVAHOVÁ PASIVA	0	0	0	0
9.	Přijaté přísliby a záruky	603 114	617 624	-14 510	-2
10.	Přijaté zástavy a zajištění	695 202	635 310	59 892	9
11.	Závazky ze spotových operací	0	0	0	0
12.	Závazky z pevných termínovaných operací	0	0	0	0
13.	Závazky z opcí	0	0	0	0
14.	Hodnoty převzaté do úschovy, do správy a k uložení	0	0	0	0
15.	Hodnoty převzaté k obhospodařování	0	0	0	0

Zdroj vlastní

Tabulka 5 Srovnání údajů o kapitálu Peněžního domu, s.d. (v Kč)

Údaje o kapitálu	2022	2021
Kapitál celkem	161 689	155 351
Původní kapitál (Tier 1)	161 689	155 351
Splatné členské vklady členů DZ (CET1 nástroje)	151 555	152 504
Rezervní fondy a nerozdělený zisk celkem	14 967	7 894
Povinné rezervní a rizikové fondy	12 739	7 894
Ostatní fondy z rozdělení zisku	0	0
Nerozdělený zisk z předchozího období	2 228	0
Zisk z účetní období po zdanění	0	0
Neuhrazená ztráta z předchozích období	0	0
Zisk za běžné účetní období	0	0
Ztráta za běžné účetní období	0	0
Ostatní kapitálové fondy	1 557	1 470
Čistý zisk z kapitalizace budoucích příjmů ze sekuritizace	0	0
Další odčitelné položky z původního kapitálu celkem	-5 193	-5 320
Goodwill	0	0
Nehmotný majetek jiný než goodwill	-5 193	-5 320
Ostatní přechodné úpravy CET1 kapitálu	-1 197	-1 197
Dodatkový kapitál (Tier 2)	0	0
Kapitál na krytí tržního rizika (Tier 3)	0	0

Zdroj vlastní

Obrázek 1 Budova sídla Peněžního domu, s.d.

4 CHARAKTERISTIKA PLATNÝCH ÚČETNÍCH POSTUPŮ

Základní postupy účtování jsou definovány zákonem o účetnictví, vyhláškami a českými účetními standarty (podrobně popsány v teoretické části), které navazují na přímo použitelné předpisy Evropské unie, konkrétně s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606/2002 o uplatňování mezinárodních standardů (dále též jen „ES 1606/2002“). Tyto předpisy stanovují především rozsah a způsob vedení účetnictví, zveřejňování informací z účetnictví, požadavky na průkaznost a podmínky předávání účetních záznamů pro účely státu. Účetní postupy jsou vydávány pro dosažení souladu při používání účetních metod účetními jednotkami a pro dosažení vyšší míry srovnatelnosti účetních závěrek. Informace obsažené v dalších částech této práce vychází především z interních předpisů družstva, zápisů z porad vedení družstva a auditorské společnosti, výročních zpráv, informací obsažených v bankovním a účetním systému.

4.1 Obecné účetní postupy

Účetní závěrka Peněžního domu, spořitelního družstva za obě sledovaná období byla zpracovávána podle vyhlášky 501/2002, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o účetnictví. Účetní závěrka byla ze zákona auditována nezávislým auditorem z důvodu specifické povahy rizik souvisejícími s transakcemi a v důsledku toho významné angažovanosti. Auditorská práce byla prováděna „...podle zákona č. 93/2009 Sb., o auditorech, nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 537/2014 a standardy Komory auditorů České republiky pro audit, jimž jsou mezinárodní standardy pro audit (ISA), případně doplněné a upravené souvisejícími aplikačními doložkami.“ (Výroční zpráva, 2022) Ke zvolené auditorské společnosti se dopředně vyjadřovala členská schůze i ČNB. Účetním obdobím je kalendářní rok. Účetní měnou je česká koruna. Družstvo nevykonává kontrolu v žádné právnické osobě, protože dle zákona o spořitelních družstvech nesmí žádné podíly nabývat.

Družstvo není registrovaným plátcem daně z přidané hodnoty. Dlouhodobý hmotný majetek a dlouhodobý nehmotný majetek je oceňován v pořizovací ceně. Vlastněná nemovitost je zařazena do odpisové skupiny 6.

Okamžikem uskutečnění účetního případu byl: den výplaty nebo převzetí oběživa, den provedení platby, popř. inkasa z účtu klienta, den zúčtování příkazů banky s clearingovým centrem ČNB, den připsání prostředků na účet u spořitelního družstva, den, ve kterém došlo k nabytí nebo zániku vlastnictví, ke vzniku pohledávky a závazku, jejich změně nebo zániku

a k dalším skutečnostem, které jsou předmětem účetnictví, a které nastaly, popřípadě o nichž byly k dispozici potřebné doklady tyto skutečnosti dokumentující, nebo které vyplývají z vnitřních podmínek družstva.

Účetní případy, které nebylo možné zúčtovat ke dni sestavení účetní závěrky, byly zúčtovány v souladu s aktuálním principem. Družstvo neobchodovalo s cennými papíry a deriváty, nerealizovalo devizové obchody. Výnosové a nákladové úroky byly účtovány v období, do kterého spadaly. Úroky se počítaly na denní bázi se zúčtováním na konci kalendářního měsíce. Rizikově vážená aktiva, zejména zajištěné pohledávky, byly posuzovány dle vyhlášky 163/2014. Použité zajištění pohledávek mělo vliv na výpočet kapitálových požadavků, kapitálové přiměřenosti a úvěrové angažovanosti družstva. (Výroční zpráva, 2022)

4.2 Specifické účetní postupy

Účetní opravné položky k pohledávkám a rezervám k bankovním zárukám, tj. jistě nepromlčené pohledávky z úvěru/bankovní rezervy a jejího příslušenství, jsou tvořeny ve spořitelním družstvu v souladu s vyhláškou 163/2014 a podle mezinárodního účetního standardu IFRS 9 *Finanční nástroje* a v souladu s interním předpisem kategorizace pohledávek, tvorba opravných položek. Následující kapitoly vychází z interních dokumentů, které jsou dostupné voleným orgánům a zaměstnancům. (interní předpis)

Od 1. ledna 2018 spořitelní družstvo vykazuje a oceňuje finanční nástroje v souladu s IFRS 9, podle kterých se riziko nezaplacení poskytnutého úvěru, záruky nebo úvěrového příslibu, jako znehodnocení finančních nástrojů, má zachytit v účetnictví v okamžiku identifikace aktiva. Metodika kategorizace pohledávek, tvorby opravných položek a pravděpodobnosti selhání pohledávky vychází z předpokladu určení pravděpodobnosti selhání pohledávky podle fáze životnosti, které jsou tři: **Fáze 1, Fáze 2 - klasifikované jako výkonné expozice** a **Fáze 3 - označované jako nevýkonné expozice**. Řazení do jednotlivých fází životnosti expozice jsou kromě pravděpodobnosti selhání expozice, s ohledem na počet dní po splatnosti, zohledňovány také další požadavky jako je bonita dlužníka, výsledky jeho hospodaření, tendence v oblasti podnikání dlužníka, interní rating dlužníka, historická zkušenost s dlužníkem apod., viz bod 3.3.1 níže. K poslednímu dni v měsíci je prováděna aktualizace kategorizace pohledávek a z toho vyplývajících opravných položek. V případě rezerv, které jsou tvořeny ke kategorizovaným položkám podrozvahy pouze v odůvodněných případech, je vyhodnocení o přiměřenosti a oprávněnosti tvorby rezerv

posuzováno čtvrtletně. Rezervy se účtují v účtové skupině 65 *Zúčtování rezerv* se souvztažným zápisem ve prospěch účtu v účtové skupině 54 *Rezervy* (k podrozvahovým pohledávkám). Tvorba opravných položek je účtována na vrub účtové skupiny 65 *Tvorba opravných položek* a jejich použití se účtuje ve prospěch účtové skupiny 65 *Tvorba opravných položek* nebo 75 *Použití opravných položek* na měsíční bázi. Rozpuštění opravných položek se účtuje ve prospěch účtové skupiny 75 *Použití opravných položek*. (interní on-line banking systém)

4.3 Posouzení účetního programu

Družstvo používá ke zpracování účetnictví systém Money S3, který zvládá účetnictví, mzdy, daňovou evidenci a manažerské a účetní přehledy, ale není primárním bankovním softwarem, a jako takový neobsahuje systém automatické tvorby opravných položek a rezerv. Stanovení výše opravných položek a rezerv je měsíčně i výročně prováděno v tabulkovém procesoru Microsoft Excel, který sice umožňuje sofistikovanou práci s daty a tabulkami, s možností provádění výpočtů, analýzy dat nebo s použitím šablon provádění i složitějších výpočtů, ale představuje oddělené programové vybavení, čímž je do velké míry narušena integrita systému účetnictví a výkaznictví a značně se zvyšuje míra operačního rizika právě vlivem selhání lidského faktoru.

4.3.1 Označení pohledávek v informačním systému ARBES OBS

ARBES OBS (On-line Banking System) je univerzální bankovní systém, s jehož pomocí spořitelní družstvo obsluhuje svoji klientelu a flexibilně a bez omezení vytváří a poskytuje unikátní bankovní produkty a služby. Je využíván pro evidenci jak systémové klasifikace (s ohledem na počet dní po splatnosti, automaticky během denní závěrky dle dnů v prodlení), a tak i operátorské klasifikace (ostatní atributy posuzované při určení zařazení pohledávky do fáze životnosti: bonita, výsledky hospodaření, rating apod.).

Systémová klasifikace (generuje systém automaticky podle počtu dní po splatnosti):

Fáze 1 - pokud žádná ze splátek jistiny a/nebo úroků není po splatnosti více než 30 dní;

Fáze 2 - pokud je alespoň 1 splátka jistiny a/nebo úroků po splatnosti mezi 31 a 90 dní;

Fáze 3 - pokud je alespoň 1 splátka jistiny a/nebo úroků po splatnosti více než 90 dnů.

Operátorská klasifikace: Operátor má možnost manuálně vybrat a případně změnit systémem určenou klasifikaci (pracující s ohledem na počet dní po splatnosti) na operátorskou klasifikaci určenou, i dle jiných parametrů, než počet dní po splatnosti, a to opět označením Fáze 1, 2, 3.

Specifické atributy [Skrýt detaily]			
Účet v hlavní knize:	287999	Smlouva:	
Operátorská klasifikace:	Fáze 1 Fáze 2 Fáze 3	Riziková váha:	
Časová klasifikace úvěru:		Systémová klasifikace:	Fáze 2

Obrázek 2 Detail úvěru - specifické atributy - operátorská a systémová klasifikace

Operátorská klasifikace má přednost před systémovou.

Evidence Klasifikace Subjektu

Viz Detail subjektu / Specifické atributy / Riziková skupina / Fáze 1, 2, 3

Specifické atributy [Skrýt detaily]			
Riziková skupina:	Fáze 1 Fáze 2 Fáze 3	Zdroj informací:	Neuvedeno
Datum vyplacení či vkladu:		Datum začátku členství:	
Datum konce členství:		Protistrana:	Professional
Očekávaný měsíční obrat:			

Obrázek 3 Detail subjektu - specifické atributy - riziková skupina

5 KATEGORIZACE POHLEDÁVEK, TVORBA OPRAVNÝCH POLOŽEK

Interní neveřejný předpis označovaný jako kategorizace pohledávek a tvorby opravných položek ke kategorizovaným pohledávkám spořitelního družstva vychází z nařízení EU 575/2013, vyhlášky 163/2014, nařízení Komise (ES) č. 1126/2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v Evropské unii (dále též jen „ES 1126/2008“) a Evropského parlamentu a Rady ES 1606/2002. Předpis představuje úpravu předchozích podmínek smlouvy, které dlužník zřejmě není nebo nebude schopen dodržet, vzhledem k určitým finančním obtížím, jenž vedou k jeho neschopnosti dostát svým závazkům. Následující části práce vychází z porozumění shora uvedenému internímu předpisu a výročních zpráv.

5.1 Systém zohlednění zajištění pro tvorbu opravných položek

Hodnota zohledněného zajištění (LTV), uložená ve spise klienta, je vždy maximálně ve výši aktuálního zůstatku pohledávky. Jako zajištění zohledněné při tvorbě opravných položek účetní jednotka akceptuje výhradně pouze:

- a) hotovostní kolaterál (např. pohledávky z termínovaných vkladů, spořicíh účtů a běžných účtů), sloužící jako zajištění pohledávky za klientem, a to ve výši 100 % aktuální hodnoty vkladu;
- b) nemovitý majetek s tím, hodnota zajištění zohledněného pro výpočet ztráty ze znehodnocení je stanovena s ohledem na datum zpracovaného ocenění a typ nemovitosti. Přehled koeficientů hodnoty zajištění při zohlednění zajištění pro tvorbu opravných položek je uveden v Tabulce 9, která vychází z interního předpisu:

Tabulka 6 Přehled koeficientů hodnoty zajištění při zohlednění zajištění pro tvorbu opravných položek

Datum ocenění	Rodinný dům byt, bytový dům	Nebytový prostor, haly	Pozemky
2023 a aktuální rok	70 %	60 %	60 %
2022	65 %	55 %	55 %
2021	60 %	50 %	50 %
2019 a starší	55 %	45 %	45 %

Při stanovení výše ztráty ze znehodnocení je zajištění zohledněno, pokud s ním související uplatňované zásady a používané postupy vedoucí ke snižování úvěrového rizika zakládají nároky, které jsou právně účinné a vymahatelné ve všech příslušných právních řádech. V případě, že družstvo na listu vlastnictví k nemovitosti zapsáno na 2. místě v pořadí, tak se rozlišuje, zda zápis na 2. místo v pořadí je dočasný či trvalý. V případě, že stejná nemovitost slouží jako zástava na více úvěrech, zohledňuje se zajištění podle alokovaných podílů na daném úvěru. V případě, že je úvěr čerpán na základě návrhu na vklad, zohlednění zajištění se do doby provedení zápisu v katastru nemovitostí neuplatňuje.

5.2 Způsob evidence kategorizace pohledávek

Správnost zařazení pohledávek do fází a podle zjištění provádí změny v jejich zařazení jednou měsíčně. Kategorizace pohledávek k ultimu kalendářního měsíce je prováděna obvykle do 5. dne následujícího měsíce a příslušný záznam (v případě pohledávky ve fázi 2 a 3) je založen do úvěrového spisu. Historie kategorizace pohledávek spolu s aktuálními informacemi o zohledněném zajištění je předána na ekonomický úsek a úsek controllingu, který zpracuje přehled kategorizovaných pohledávek a přehledy znehodnocených pohledávek s evidencí opravných položek jsou měsíčně předkládány řediteli družstva. Součástí přehledu je také dostatečnost a odůvodněnost rezerv, které se tvoří k podrozvahovým položkám.

5.3 Sledování očekávaných úvěrových ztrát a koeficienty pro stanovení ztráty znehodnocení

V rámci řízení úvěrového rizika, kterému je spořitelní družstvo vystaveno, řídí i riziko spojené s úvěrovou ztrátou a v přiměřené míře ho pokrývá kapitálem. Družstvo v roce 2022 při výpočtu očekávaných úvěrových ztrát vycházelo z interně nastavených koeficientů selhání dle určených vnitřních charakteristik. Aktuální hodnoty koeficientů jsou uvedeny v interní metodice družstva.

Významnými charakteristikami jsou:

- Výše úvěru
- Délka úvěru
- Typ zajištění
- Obor podnikání

Jednotlivé pravděpodobnosti selhání pohledávek podle jejich fáze životnosti jsou 1krát ročně aktualizovány. Na základě historických dat přehledu portfolia expozic družstva za období od 2009 do 2022 byly stanoveny podíly expozic v selhání na celkových expozicích podle významných charakteristik všech expozic družstva. Očekávaná ztráta (a to 12-ti měsíční očekávaná úvěrová ztráta a očekávaná úvěrová ztráta za dobu trvání) se rovná výši opravné položky v Kč.

Základní vzorec pro výpočet očekávané kreditní ztráty:

$$ECL = PD * EAD * LGD$$

popis	jednotka
ECL: očekávaná ztráta	v Kč, nová výše opravné položky
PD: pravděpodobnost selhání	% převedené na absolutní hodnotu
EAD: výše pohledávky v okamžiku selhání	v Kč, brutto pohledávka
LGD: výše ztráty selháním expozice	v % převedené na absolutní hodnotu
LGD: výše ztráty selháním expozice	LGD = 1- míra zajištění (Recovery rate)

PD 1: pravděpodobnost selhání pro prvních 12 měsíců

PD 2: pravděpodobnost selhání pro dobu trvání expozice

Z těchto procentuálních podílů selhání v daných charakteristikách je vypočtena pravděpodobnost selhání expozice v prvních 12-ti měsících a také pravděpodobnost selhání na celou dobu životnosti expozice, pomocí zprůměrování. Podklad pro procentuální podíl selhání významných charakteristik je přepočítán vždy jednou ročně, po doplnění ročních údajů z databáze úvěrů. V průběhu roku se pak procento selhání významných charakteristik u jednotlivých expozic nemění. Pro stávající a nově poskytnuté úvěry se pravděpodobnost selhání pro výpočet opravných položek zprůměruje výběrem části z celku (%) dle daných charakteristik úvěru. V případě, že některá charakteristika se vyskytuje nově, a z historických dat k ní není přiřazena pravděpodobnost selhání, přiřadí se průměrná hodnota pravděpodobnosti selhání pro příslušnou fázi, namísto chybějící charakteristiky. Prvně se nová expozice zařadí do fáze 1 (z pravděpodobnosti selhání do 12 měsíců) nebo do fáze 2 (z pravděpodobnosti selhání na celou dobu). U expozic zařazených do fáze 3 je pravděpodobnost selhání automaticky 100 %.

Výsledná opravná položka se pak počítá jako součin:

celkové expozice (aktuální zůstatek jistiny + úrok po splatnosti + debet na účtu) * koeficientu
výsledné pravděpodobnosti selhání * rozdílu (1- míra zajištění).

Koeficienty výsledné pravděpodobnosti selhání se využijí pro výpočet opravných položek u rozvahových úvěrových expozic a dále při tvorbě rezerv k podrozvahovým expozicím u nevyčerpaného kontokorentu a úvěrového příslibu. Při výpočtu opravné položky k nepovolenému debetu na běžném účtu neúvěrovaného klienta se použije průměrný koeficient pro příslušnou fázi.

Koeficienty pro krytí rizika ztráty ze znehodnocení pro rok 2018 nastavené dle pravidel nové legislativy (IFRS 9), byly vytvořeny a základě historických dat z let 2013 - 2017. V porovnání s 5ti-letým historickým obdobím se změnilo jak složení pohledávek co do objemu v oborech a druhů oborů, které se v minulosti úvěrovaly, platební morálka dlužníků a možnosti a rychlost ve vymáhání pohledávek a realizace zajištění, tak i maximálně možná výše poskytnutého úvěru ve vztahu k dodržení limitu maximální úvěrové angažovanosti. Výsledná hodnota opravných položek na konci roku 2018 byla výsledkem mnoha faktorů. Největší roli měla právě nová metodika a s ní spojené změny v kategorizaci a tvorbě opravných položek. Tato změna v tvorbě opravných položek a rezerv způsobila dodatečné úpravy ocenění CET1 kapitálu ve výši 1,197 mil. Kč, které byly evidovány jako rozdíl z ocenění ve vlastním kapitálu a dlouhodobě tak negativně ovlivňovaly jeho výši. V roce 2023 členská schůzce rozhodla o zúčtování rozdílu oproti čistému zisku, čímž došlo ke snížení zisku o 12,32 %.

Je možné, že kdyby nově propočtené opravné položky byly v roce 2018 zúčtovány „klasickým“ způsobem, tedy výsledkově, byly by součástí výsledku hospodaření roku 2018 a změna metody mohla mít i opačný výsledek, tedy snížení opravných položek a vykázání zisku.

5.4 Očekávané úvěrové ztráty a tvorba opravných položek

Za rok 2022 se snížil objem pohledávek ve Fázi 2 (část pohledávek byla přeřazena do Fáze 1 (především v kategorii úvěrů na bydlení, část z nich byla doplacena), naopak došlo oproti loňskému roku k nárůstu pohledávek v selhání (zhoršení kategorizace do Fáze 3 u některých dlužníků). Výsledek složení celkového portfolia ke 31. prosinci 2022 je tak kombinací vlivu poskytování nových úvěrů, doplacení stávajících či změnou kategorizace v reakci na

finanční situaci dlužníků. Podíl pohledávek Fáze 3 na celkových pohledávkách se tak vloni zvýšil z 29,40% (31. prosince 2021) na 39,55% (31. prosince 2022). Krytí pohledávek v selhání opravnými položkami se meziročně snížilo z 37,90 % na 25,77 % . Podíl pohledávek více než 90 dnů po splatnosti na celkových pohledávkách zůstává přibližně stejný (17,81% v roce 2021, 16,91% v roce 2022). Procento krytí opravnými položkami u těchto pohledávek se ale snížilo (z 61,97% v roce 2021 na 56,39% v roce 2022).

Tabulka 7 Srovnání pohledávek a opravných položek v Peněžním domě, s.d.

Popis	2022	2021	2022/2021	%
pohledávky za klienty celkem	600 767	539 607	61 160	10
celkové opravné položky	63 383	64 968	-1 585	-3
podíl celkových opravných položek na celkových pohledávkách	10,55%	12,04%	1,49%	-14
pohledávky za klienty celkem	600 767	539 607	61 160	10
z toho: a) pohledávky v selhání	237 582	158 663	78 919	33
podíl pohledávek v selhání k celkovým pohledávkám	39,55%	29,40%	10,15%	26
opravné položky pohledávky v selhání	61 226	60 140	1 086	2
krytí opravnými položkami	25,77%	37,90%	-12,13%	-47
pohledávky v selhání	237 582	158 663	78 919	33
z toho: a) pohledávky v selhání méně než 90 dnů po splatnosti	135 995	62 554	73 441	54
b) pohledávky v selhání více než 90 dnů po splatnosti	101 587	96 109	5 478	5
c) podíl pohledávek v selhání (více než 90 dnů po splatnosti)	16,91%	17,81%	-0,90%	-5
opravné položky k pohledávkám v selhání	57 286	59 555	-2 269	-4
krytí opravnými položkami	56,39%	61,97%	-5,58%	-10

Zdroj vlastní

V roce 2022 byla výše celkových opravných položek a podíl celkových opravných položek na celkových pohledávkách ve srovnání s rokem 2021 bez výrazných změn. Družstvo reagovalo na konkrétní rozložení rizik do portfolia dle jednotlivých charakteristik formou aktualizace koeficientů pravděpodobnosti selhání, pomocí kterých se stanovuje výše opravných položek.

6 ANALÝZA REZERV

Zde je předkládána analýza rezerv, jak je uplatňována u družstva.

6.1 Členění rezerv

Členění rezerv podle jejich daňového dopadu:

- a) **záonné rezervy** upravované zákonem o rezervách a zohledněny zákonem o dani z příjmů;
- b) **ostatní rezervy** tvořené na základě rozhodnutí účetní jednotky, jejichž tvorbu zákon o dani z příjmu nezohledňuje.

Členění rezerv podle jejich vymezeného účelu:

- a) **rezervy s obecným určením**, které se pojí se skutečnostmi vyvolávajícími v budoucích účetních obdobích vznik výdajů jako je snížení výnosů (např. rezerva na rizika podnikání) nebo také
- b) **rezervy s účelovým určením**, které se vztahují k majetkovým složkám (např. na opravu hmotného majetku).

6.2 Stanovení koeficientů pravděpodobnosti selhání pro bankovní záruky v jednotlivých fázích

Pravděpodobnost selhání bankovní záruky je založena na historických datech roku 2009 až 2022 z nichž plyne, že k selhání bankovní záruky v prvních 12-ti měsících jejího trvání došlo jen u jedné z nich. Toto zjištění vedlo k určení hodnoty pravděpodobnosti selhání takto:

Tabulka 8 Fáze 1 - Selhání v prvních 12-ti měsících

Popisky sloupců - selhání				
	ANO	NE	Celkem	Pravděpodobnost
Počet z Hodnota	2	53	55	3,636 %

Tabulka 9 Fáze 2 - Selhání za celou dobu trvání

Popisky sloupců - selhání				
	ANO	NE	Celkem	Pravděpodobnost
Počet z Hodnota	6	49	55	10,909 %

7 ZHODNOCENÍ KOMPLIKOVANÝCH ÚČETNÍCH OBLASTÍ A NÁVRH VHODNÉ METODY

Jak je podrobně uvedeno v teoretické části, zákon o rezervách připouští velmi rozdílná pravidla pro banky a spořitelní družstva, kdy u spořitelních družstev považuje bankovní rezervy za daňově neuznatelné a opravné položky k nepromlčeným pohledávkám vzniklých z úvěrů stanovuje jednak z jiného základu, určuje horní hranici pohledávky a udává rozdílný koeficient. Spořitelní družstva mohou jako výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů podle zákona o rezervách vytvářet ve zdaňovacím období „...*opravné položky k nepromlčeným pohledávkám vzniklým úvěry, včetně souvisejícího příslušenství, a to ze základu, který je průměrným stavem rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek z úvěrů bez příslušenství v ocenění nesníženém o opravné položky, které již byly vytvořené...*“ (ČESKO, 1992c) Tento základ je dále snížen o pohledávky fyzických osob přesahující částku 1 500 000 Kč u každého úvěru zvlášť, hodnoty pohledávek z úvěrů zaměstnanců družstva a členů volených orgánů družstva, nesplacené jistiny promlčených úvěrů a hodnoty pohledávek právnických osob. Vypočtená zákonná hodnota opravné položky je následně poměřována s účetní hodnotou opravné položky za účelem ověření, zda je účetní jednotka v pozici, kdy zákonnou opravnou položku bude vytvářet a uplatňovat jako výdaj (náklad) na dosažení, zajištění a udržení příjmů daného zdaňovacího období nebo nikoliv.

Naproti tomu banky zakládají „...*tvorbu opravných položek ve výši 2 % ze základu, kterým je průměrný stav rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek z úvěrů z titulu jistiny a úroku v ocenění nesníženém o opravné položky a rezervy již vytvořené a snížené o tu část průměrného stavu rozvahové hodnoty nepromlčených pohledávek z úvěrů, která je zajištěna přijatými bankovními zárukami nebo pojištěna.*“ (ČESKO, 1992c)

Nepříznivý vliv tohoto nerovného přístupu k daňové uznatelnosti opravných položek z nepromlčených pohledávek z úvěrů u družstev a bank dokládá provedená kvantitativní analýza ze stavových údajů zjištěných v účetnictví účetní jednotky za rok 2021 a 2022.

S ohledem na procesy a strategii zabezpečení údajů spořitelním družstvem není v rámci této práce možnost zveřejňovat podrobné hodnoty, ale pouze data v konsolidované podobě.

Dále, v rámci související odborné praxe, byl proveden rozbor a vyhodnocení opravných položek k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení (§ 8 zákona o rezervách) a k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994 (§ 8a zákona o rezervách) u

spořitelního družstva a bylo ověřeno, že jsou tvořeny ekvivalentně zákonným požadavkům, a proto nevznikl, důvod k jejich další analýze.

Tabulka 10 Fáze 1 – Analýza opravných položek 2021

datum	základ pro výpočet účetních opravných položek	základ pro výpočet zákonných opravných položek § 5 a (1,5 %)	základ pro výpočet zákonných opravných položek § 5 (2 %)
31.12.2020	65 444 880,74	24 831 370,06	102 458 971,00
01.01.2021	65 444 880,74	24 831 370,06	102 458 971,00
31.01.2021	65 329 574,39	24 217 178,12	100 567 665,29
28.02.2021	64 535 877,29	23 931 913,79	89 398 962,25
31.03.2021	64 546 410,09	23 612 883,79	106 404 575,92
30.04.2021	64 217 898,82	23 485 057,16	88 378 857,53
31.05.2021	64 151 075,22	23 206 226,31	91 046 573,31
30.06.2021	64 602 041,71	22 922 647,86	74 297 837,70
31.07.2021	67 112 146,48	22 608 596,04	107 740 270,99
31.08.2021	66 834 446,67	22 298 482,14	92 426 293,39
30.09.2021	66 209 601,54	23 461 712,25	90 640 835,17
31.10.2021	65 228 030,53	23 141 160,42	88 432 604,81
30.11.2021	65 198 380,19	24 315 189,11	85 949 458,45
31.12.2021	64 967 764,96	25 530 037,48	119 243 905,87
Mezisosčet opravných položek	848 378 128,61	307 562 454,53	1 236 986 811,68
Průměrný stav opravné položky za 13 m	65 259 856,05	23 658 650,35	95 152 831,67
Celková výše opravné položky/rezervy*	477 115,78	354 879,76	1 903 056,63
Tvorba daňově uznatelných opravných položek	0,00	0,00	1 425 940,85
Propočtený nižší odvod daně z příjmů právnických osob 2021	0,00	0,00	270 928,76
Daň z příjmů právnických osob 2021	0,00	0,00	1 557 000,00
Nižší odvod daně z příjmů v procentuálním vyjádření	0,00	0,00	17,40%

Zdroj vlastní

Tabulka 11 Fáze 1 – Analýza opravných položek 2022

datum	základ pro výpočet účetních opravných položek	základ pro výpočet zákonných opravných položek § 5 a (1,5 %)	základ pro výpočet zákonných opravných položek § 5 (2 %)
31.12.2021	64 967 764,96	25 530 037,48	115 452 358,00
01.01.2022	64 967 764,96	25 530 037,48	115 452 358,00
31.01.2022	63 794 641,21	25 412 303,78	117 773 650,89
28.02.2022	63 557 014,01	26 001 365,77	118 904 277,38
31.03.2022	63 456 643,22	30 399 551,09	117 351 966,71
30.04.2022	63 215 659,75	31 789 463,72	115 750 879,15
31.05.2022	63 034 098,29	33 181 978,50	119 001 130,17
30.06.2022	65 313 389,70	37 391 226,25	112 100 509,62
31.07.2022	68 694 757,65	37 275 712,59	122 539 488,05
31.08.2022	67 119 920,45	43 151 054,23	122 303 329,69
30.09.2022	66 741 494,53	43 028 180,07	120 938 080,16
31.10.2022	66 176 886,91	42 899 872,38	119 745 887,03
30.11.2022	65 839 796,00	44 272 710,73	119 797 023,19
31.12.2022	63 382 618,57	45 546 674,16	117 331 754,41
Mezisoučet opravných položek	845 294 685,26	465 880 130,75	1 538 990 334,45
Průměrný stav opravné položky za 13 m	65 022 668,10	35 836 933,13	118 383 871,88
Celková výše opravné položky	1 585 146,39	537 554,00	2 367 677,44
Tvorba daňově uznatelných opravných položek		0,00	782 531,05
Vypočtený nižší odvod daně z příjmů právnických osob 2022			148 680,90
Daň z příjmů právnických osob 2022			2 053 000,00
Nižší odvod daně v procentuálním vyjádření			7,24%

ÚHRNEM daňová úspora v Kč 419 609,66

ÚHRNEM daňová úspora 2021-2 v % 24,64%

Zdroj vlastní

Rozbor simuluje použitelnost obou zákonných pravidel a dává relevantní výstup – zhodnocení - zkoumaného problému. Výsledek rozboru ukazuje, že během dvou let zaplatilo družstvo na dani z příjmů právnických osob o téměř o čtvrtinu více, než by na jeho místě uhradila banka.

Jak lze ze shora uvedeného dovodit, spořitelní a úvěrní družstva nemohou uplatňovat stejnou výši zákonných opravných položek jako je tomu u bank, viz ustanovení § 5a zákona o rezervách, kde jsou uvedeny ve skupině spolu s ostatními finančními institucemi, které zákon o rezervách definuje jako subjekty oprávněné poskytovat spotřebitelský úvěr. Seskupení spořitelních a úvěrních družstev do kategorie s ostatními finančními institucemi

není odůvodnitelné, protože evropská legislativa je podle článku 4 odstavce 1 bodu 1) nařízení EU 575/2013 řadí spořitelní a úvěrní družstva mezi úvěrové instituce, tj. do stejné skupiny spolu s bankami. Hlavními společnými znaky, které spojují ostatní finanční instituce a odlišují je od bank a spořitelních družstev, jsou (i) **zákaz** přijímání vkladů, a tedy poskytování spotřebitelských (a i jiných) úvěrů fyzickým osobám z těchto vkladů (včetně např. i z peněžních prostředků poskytnutých platební instituci k provedení platební transakce; viz § 8 odstavec 3 zákona č. 370/2017 Sb., o platebním styku (dále též jen „zákon o platebním styku“), a zároveň (ii) **možnost** poskytovat právnickým osobám či fyzickým osobám – podnikatelům, úvěry bez regulatorního omezení (platební instituce i nebankovní poskytovatelé na rozdíl od bank a spořitelních a úvěrních družstev nejsou vázány obsahem povolení a mohou vykonávat i jinou podnikatelskou činnost). Banky a spořitelní a úvěrní družstva však mohou podnikatelské činnosti vykonávat pouze na základě udělené bankovní licence. Na rozdíl od ostatních finančních institucí je tak poskytování úvěrů podnikatelským subjektům ze strany bank a spořitelních a úvěrních družstev výrazně omezeno regulací, mimo jiné vyhláškou 163/2014, která na ostatní finanční instituce nedopadá.

Z uvedeného je zřejmé, že spořitelní družstva se charakterem své činnosti a regulatorními požadavky na úvěry (včetně úvěrů právnickým osobám a podnikatelům) spíše podobají bankám než např. nebankovním poskytovatelům spotřebitelského úvěru, a odlišný režim bank a spořitelních družstev pro tvorbu zákonných opravných položek zakládá neodůvodněnou výhodu bank vůči spořitelním družstvům a narušuje spravedlivé tržní prostředí a hospodářskou soutěž.

Vhodnou alternativou stávajícího stavu se, vzhledem k počtu spořitelních družstev a charakteru jejich činnosti, kdy pouze několik z nich poskytuje podnikatelské úvěry nebo finanční záruky, jeví změna úpravy zákonných opravných položek na úroveň bank. Tato úprava by měla zcela nepatrný vliv na národní výběr daně z příjmu a hledisko spravedlivosti v tržním prostředí by tak převážilo.

Dále je vhodné uvést, že už přijetím metod dle IFRS 9 v roce 2018 došlo k harmonizaci účetních opravných položek mezi bankami a spořitelními družstvy a již od 1. ledna 2025 (s předpokládanou účinností nového zákona o účetnictví) se očekává přechod finančních institucí na IFRS, a měl by tak daňový přístup pro daňové téma úvěrových opravných položek být společný pro všechny dotčené instituce, stejně jako přístup k účetnictví.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo provést analýzu rezerv a opravných položek ve spořitelním družstvu a na základě analýzy navrhnout vhodnou alternativu účetního postupu a výkaznictví rezerv a opravných položek a návrh účetně a daňově zhodnotit. Pro účely této analýzy byla vybrána finanční instituce: spořitelní družstvo Peněžní dům, s.d. Finanční a účetní informace k tomuto družstvu byly čerpány ze dvou primárních zdrojů a sice zveřejňované auditované výroční zprávy a neveřejných souborných interních předpisů.

Teoretická část zahrnovala dvě kapitoly, první popisovala právní formu spořitelního družstva, další se věnovala českým a mezinárodním účetním předpisům, zvláště zákonu o účetnictví, zákonu o dani z příjmu a zákonu o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů včetně vyhlášek a českých účetních standardů pro oblast finančních institucí. Mezinárodní předpisy se zaměřovaly na IFRS 9, které definují nové požadavky o účtování o finančních nástrojích. Tyto nové požadavky významně změnily postupy pro účtování o opravných položkách u bank a spořitelních a úvěrních družstev. Zásadní změna spočívá v promítnutí ztrát v důsledku úvěrového rizika do výsledku hospodaření již v okamžiku rozpoznání aktiva. Opravné položky mají v bankovním sektoru důležité slovo, jelikož představují ochranu proti předpokládaným úvěrovým ztrátám a mají vliv na finanční stav bank a tím na jejich kapitálovou sílu a úvěrovou kapacitu.

Praktická část o pěti kapitolách popisovala kategorizaci pohledávek a tvorbu opravných položek a vyhodnocovala výši opravných položek podle stávající právní úpravy platné podle zákona o rezervách pro spořitelní družstva ve srovnání s výpočtem těchto opravných položek při aplikaci zákonné úpravy pro banky. Odlišný postup dopadá na spořitelní družstva především v podobě nerovného tržního prostředí, kdy stát přistupuje v téže situaci a v téže otázce k některým finančním institucím procedurálně nebo obsahově jinak, přesto, že z pohledu regulace platí pro spořitelní družstva stejně přísná kritéria jako pro banky. Tento nerovný přístup popírá jeden ze současných daňových požadavků na kvalitní daňový systém a sice spravedlnost na horizontální úrovni, která vychází ze stejné daňové zátěže pro stejnou ekonomickou úroveň a také neutralitu, jenž předpokládá rovný přístup ke všem subjektům nebo oblastem dané hospodářské činnosti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

IFRS 9 and expected loss provisioning-executive summary, 2024. Online. Bank for International Settlements. Basel: Bank for International Settlements. Dostupné z: <https://bis.org/search/index.htm?globalset q=IFRS+9> [cit. 2024-04-07].

DICK, Wolfgang a MISSONIER PIERA, Frank. *Financial Reporting under IFRS*. Chichester: Willey, 2010, ISBN: 978-0-470-68831-1.

DVOŘÁKOVÁ, Dana. *Finanční účetnictví a výkaznictví podle mezinárodních standardů IFRS. 6. aktualizované a doplněné vydání*. Brno: BizBooks, 2022. ISBN 978-80-265-1085-7.

ČESKO, 2009. Zákon ze dne 26. března 2009, č. 93/2009 Sb., o auditorech. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 30. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=93/2009&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb0030-2009.pdf [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 1992a. Zákon ze dne 20. prosince 1992, č. 21/1992 Sb., o bankách. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 5. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=21/1992&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb005-92 [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 1992b. Zákon ze dne 20. listopadu 1992, č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 117. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=586/1992&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb117-92.pdf [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 2012a. Zákon ze dne 3. února 2012, č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 33. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb003-2012.pdf [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 2012b. Zákon ze dne 25. ledna 2012, č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 34. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=90/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb34-2012.pdf [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 2017. Zákon ze dne 11. října 2017, č. 370/2017 Sb., o platebním styku. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 129. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=370/2017&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/Downloads/sb0129-2017%20.pdf [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 1992c. Zákon ze dne 20. listopadu 1992, č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 119. Dostupné z:

https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=593/1992&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb119-92.pdf [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 1995. Zákon ze dne 20. dubna 1995, č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 18. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=87/1995&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb18-95.pdf [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 1991. Zákon ze dne 12. prosince 1991, č. 563/1991 Sb., o účetnictví. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 107. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=563/1991&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb107-91.pdf [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 2002. Vyhláška ze dne 6. listopadu 2002, č. 501/2002, kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou bankami a jinými finančními institucemi. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 174. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=501/2002&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb174-02.pdf [cit. 2024-04-07].

ČESKO, 2014. Vyhláška ze dne 30. července 2014, č. 163/2014, o výkonu činnosti bank, spořitelních a úvěrních družstev a obchodníků s cennými papíry. Online. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 67. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=163/2014&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy/sb0067-2014.pdf [cit. 2024-04-07].

Dohled a regulace, 2024b. Online. Česká národní banka. Praha: Česká národní banka. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/legislativni-zakladna/banky-a-druzstevni-zalozny/> [cit. 2024-04-06].

EVROPSKÁ UNIE, 2013. Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU ze dne 26. června 2013, č. 575/2013 o obezřetnostních požadavcích na úvěrové instituce a investiční podniky a o změně nařízení (EU) č. 648/2012. Online. In: *EUR-lex European Union law*. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/ALL/?uri=celex%3A32013R0575> [cit. 2024-04-19].

EVROPSKÁ UNIE, 2008. Nařízení Komise (ES) ze dne 3. listopadu 2008, č. 1126/2008, kterým se přijímají některé mezinárodní účetní standardy v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1606. Online. In: *EUR-lex European Union law*. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A32008R1126> [cit. 2024-04-19].

EVROPSKÁ UNIE, 2002. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) ze dne 19. července 2002, č. 1606/2002 o uplatňování mezinárodních účetních standardů. Online. In:

EUR-lex European Union law. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=celex:32002R1606> [cit. 2024-04-19].

EVROPSKÁ UNIE, 2014. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) ze dne 16. dubna 2014, č. 537/2014 o specifických požadavcích na povinný audit subjektů veřejného zájmu a o zrušení rozhodnutí Komise 2005/909/ES. Online. In: *EUR-lex European Union law*. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0537> [cit. 2024-04-19].

EVROPSKÁ UNIE. 1994. Směrnice Evropského parlamentu a Rady EU ze dne 30. května 1994, č. 94/19/ES o systémech pojištění vkladů, ve znění směrnic Evropského parlamentu a Rady EU ze dne 9. května 2005, č. 2005/1/ES a ze dne 11. března 2009, č. 2009/14/ES. Online. In: *EUR-lex European Union law*. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX%3A31994L0019> [cit. 2024-04-19].

IFRS a české účetní předpis, podrobnosti a rozdíly, 2009. Online. PricewaterhouseCoopers. Praha: PricewaterhouseCoopers. Dostupné z: <https://www.pwc.com › ucetnictvi › ifrs-publikace> [cit. 2024-04-07]

Finanční stabilita, 2017. Online. Česká národní banka. Praha: Česká národní banka. Dostupné z: cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/legislativni-zakladna/obecne-pokyny-evropskych-organu-dohledu/Sdeleni-CNB-o-obecných-pokynech-EBA-k-postupum-rizeni-uveroveho-rizika-a-uctovani-ocekavanych-uverovych-ztrat/ [cit. 2024-04-03].

Finanční stabilita, 2024a. Online. Česká národní banka. Praha: Česká národní banka. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/financni-stabilita/> [cit. 2024-04-06].

Garanční systém finančního trhu, 2020. Online. Garanční systém finančního trhu. Praha: Garanční systém finančního trhu. Dostupné z: <https://www.garancnisystem.cz/o-garancnim-systemu> [cit. 2024-03-27].

JUROŠKOVÁ, Lenka. *Bankovní regulace a dohled*. Praha: Auditorium, 2012. ISBN 9788087284261.

LOUŠA, František. *Vnitropodnikové směrnice v účetnictví. 7., aktualizované vydání*. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0797-1.

MEJZLÍK, Ladislav, 2020. *Podstata rezerv a chyby při jejich vykazování*. Online. Č. 4. In: kacrcz. Praha: kacrcz. Dostupné z <https://kacrcz ›file 04-2020›podstata-rezerv-mejzlik> [cit. 2024-04-05].

Justice.cz, 2024. Online. Justice.cz. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/rejstrik-firma.vysledky?subjektId=445714&typ=PLATNY> [cit. 2024-04-19].

ŠTEKER, Karel a OTRUSINOVÁ, Milana. *Jak číst účetní výkazy: Základy českého účetnictví a výkaznictví. 3., aktualizované vydání.* Praha: Grada, 2021. ISBN 978-80-271-3184-6.

TEMIM Julien, 2016. *The IFRS 9 Impairment model and its interaction with the Basel Framework.* Online. In: Moodysanalytics.com. New York: Moodysanalytics.com. Dostupné z: <https://www.moodysanalytics.com/risk-perspectives-magazine/convergence-risk-finance-accounting-cecl/spotlight-cecl/ifrs-9-impairment-model-interaction-with-the-basel-framework> [cit. 2024-04-05].

Výroční zpráva, 2021. Online. Peněžní dům, s.d. Uherské Hradiště: Peněžní dům, s.d. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=78923103&subjektId=445714&spis=763065> [cit. 2024-04-05].

Výroční zpráva, 2022. Online. Peněžní dům, s.d. Uherské Hradiště: Peněžní dům, s.d. Dostupné z: <https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?dokument=72444128&subjektId=445714&spis=763065> [cit. 2024-04-05].

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CET 1 Common Equity Tier 1: kmenový kapitál: viz definice pojmů

ČÚS České účetní standardy

EAD Exposure at Default: výše pohledávky v okamžiku selhání

ECL Expected Credit Loss: očekávaná úvěrová ztráta

EU Evropská unie

IFRS International Financial Reporting Standards: Mezinárodní standardy účetního výkaznictví

ISA International Federation of the National Standardization Associations: Mezinárodní federace národních normalizačních sdružení

GSFT Garanční systém finančního trhu

G 10 Group of Ten: skupina nejvyspělejších států světa: viz definice pojmů

LGD Loss Given Default: ztrátovost ze selhání

LTV Loan to value: viz definice pojmů

PD Probability of Default: pravděpodobnost selhání v určitém časovém horizontu

Sb. Sbíрка

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Budova sídla Peněžního domu, s.d.	32
Obrázek 2 Detail úvěru – specifické atributy – operátorská a systémová klasifikace.....	36
Obrázek 3 Detail úvěru – specifické atributy – riziková skupina.....	36

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Trojstupňový obecný model snížení hodnoty.....	22
Tabulka 2 Vertikální a horizontální analýza rovnováhy PD, s.d. (v tis.Kč).....	29
Tabulka 3 Vertikální a horizontální analýza výkazu zisku a ztráty PD, s.d. (v tis. Kč)	30
Tabulka 4 Srovnání podrozvahových aktiv PD, s.d. (v tis Kč)	31
Tabulka 5 Srovnání údajů o kapitálu PD, s.d. (v tis Kč)	31
Tabulka 6 Přehled koeficientů zajištění při zohlednění pro tvorbu opravných položek	37
Tabulka 7 Pohledávky a opravné položky v PD, s.d.	41
Tabulka 8 Fáze 1 - Selhání v prvních 12-ti měsících	42
Tabulka 9 Fáze 2 – Selhání za celou dobu trvání	42
Tabulka 10 Analýza opravných položek 2021	44
Tabulka 11 Analýza opravných položek 2022	45

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Organizační schéma spořitelního družstva

Příloha P II: Produktové portfolio spořitelního družstva

<https://ulozto.synot.cz/index.php/s/xO7SNcdWjZGIc6V>

Příloha P III: Účtová osnova bank

<https://ulozto.synot.cz/index.php/s/MIv34M5jDVSufXj>

Příloha P IV: Výroční zpráva 2021

<https://ulozto.synot.cz/index.php/s/SmsCAo3tBuCkfSa>

Příloha P V: Výroční zpráva 2022

<https://ulozto.synot.cz/index.php/s/KC4FNBjDLooxsjS>

DEFINICE POJMŮ

CET1 – (Common Equity Tier) – kmenový kapitál, který zahrnuje likvidní bankovní aktiva, jako je hotovost a akcie.

Dohoda Basel III – zavazuje banky, aby zvýšily své kapitálové rezervy, aby byly chráněny před možnými poklesy. Dohoda požaduje větší schopnost absorbovat ztráty prostřednictvím kapitálových nástrojů.

Ekonomicky spjatá skupina osob – skupina osob, kdy finanční problémy jedné z nich pomohou způsobit platební obtíže alespoň jedné z ostatních.

Expozice – aktivum nebo podrozvahová položka.

Expozice s úlevou – jsou úvěrové smlouvy, na něž byla uplatněna opatření týkající se úlevy, které spočívají ve shovívavosti vůči dlužníkovi, který má, nebo v nejbližší době bude mít obtíže při plnění svých finančních závazků.

Finanční kolaterál – jsou peněžní prostředky nebo finanční nástroje, které jsou poskytovatelem finančního zajištění poskytnuty jako předmět finančního zajištění.

G 10 Group of Ten: skupina nejvyspělejších států světa: : Belgie, Itálie, Francie, Japonsko, Německo, Spojených států amerických, Švédsko a Velká Británie.

Kategorizaci pohledávek – se rozumí začlenění pohledávek z finančních činností ve smyslu ustanovení § 79 - 81 vyhlášky č. 163/2014.

LTV – (Loan to value) poměr výše úvěru k hodnotě nemovitosti je ukazatel, který porovnává výši hypotéky s odhadní cenou nemovitosti. Čím je akontace vyšší, tím nižší je poměr LTV.

EAD – (Exposure at Default) hrubá expozice v rámci facility při selhání dlužníka – u konkrétního dlužníka došlo k selhání, pokud nastane jedna nebo obě tyto situace: a) instituce má za to, že dlužník pravděpodobně v plném rozsahu nesplatí své úvěrové závazky vůči Peněžnímu domu, aniž by Peněžní dům přistoupil ke krokům, jako je realizace zajištění; b) některý podstatný úvěrový závazek dlužníka vůči Peněžnímu domu je více než 90 dní po splatnosti. Jde-li o závazky dlužníka z kontokorentních úvěrů a běžných účtů, dny po splatnosti začínají okamžikem, kdy dlužník překročí limit povoleného debetu.

ECL – (Expected Credit Loss) očekávaná úvěrová ztráta za dobu trvání - označuje očekávané úvěrové ztráty, jež vznikají v důsledku všech potenciálních selhání během očekávané doby trvání finančního nástroje PD (Probability Default) - Pravděpodobností selhání protistrany.

LGD – (Loss Given Default) odhadovaná částka, kterou finanční instituce ztrácí v okamžiku selhání dlužníka.

Opravné položky – opravnou položkou se vyjadřuje dočasné snížení hodnoty majetku v účetnictví. Tvorba opravných položek vyplývá ze zásady opatrnosti, zohledňuje i potenciální („hrozící“) rizika a ztráty. Opravné položky představují jednu z možností, jak měřit kvalitu portfolia. Jedná se o odhad snížení hodnoty (tzv. znehodnocení) portfolia úvěrů z důvodu úvěrového rizika, očekávanou ztrátu z pohledávek.

Pohledávka – právo jedné osoby (věřitele) na plnění určitého závazku (dluhu) osobou druhou (dlužníkem).

Pohledávky z úvěru - pohledávka z titulu jistiny a úroku, pokud vznikla z úvěru poskytnutého bankou.

Restrukturalizace pohledávky – restrukturalizace pohledávek věřitelů spočívá v prominutí části dluhů dlužníka včetně jejich příslušenství nebo v odkladu jejich splatnosti.

Rezerva k podrozvahovým položkám – tvoří se k položkám podrozvahy v případě, pro který platí následující kritéria: a) existuje povinnost (právní nebo věcná) plnit, která je výsledkem minulých událostí, b) je pravděpodobné, že plnění nastane, a vyžádá si odtok prostředků představujících ekonomický prospěch, přičemž „pravděpodobné“ znamená převyšující pravděpodobnost vyšší než 50%, c) je možné provést přiměřeně spolehlivý odhad plnění.

Rezervní fond – je vytvořen již při vzniku družstevní záložny, vytvoří se ze zisku po zdanění vykázaného v řádné účetní závěrce za účetní období, v němž poprvé se tento zisk vytvoří, a to ve výši nejméně 10 % ze zisku po zdanění. Tento fond se ročně doplňuje o částku určenou ve stanovách, nejméně však o 10 % ze zisku po zdanění, a to až do doby, kdy výše rezervního fondu dosáhne nejméně 20 % základního kapitálu

Rizikový fond – je zřizován ke krytí rizik z poskytování úvěrů a záruk ve výši nejméně 20 % ročního zisku po zdanění, a to až do doby, kdy výše rizikového fondu dosáhne částky nejméně 30 % souhrnu nesplacených úvěrů a záruk poskytnutých družstevní záložnou.

PŘÍLOHA Č. P I

Peněžní dům, spořitelni družstvo

Datum účinnosti: 31.10.2022

